

Heidi Katajamäki
Juho Laine
Suvi Levola

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Sosionomi (AMK), diakoniatyö
Opinnäytetyö, 2021

MOTIVOIVA TYÖOTE SIJAISHUOLLOSSA

Työkalu sisäisen motivaation löytämiseen

TIIVISTELMÄ

Heidi Katajamäki, Juho Laine ja Suvi Levola
Motivoiva työote sijaishuollossa - Työkalu sisäisen motivaation löytämiseen
47 sivua, 5 liitettä
Kevät, 2021
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Sosionomi (AMK) diakoniatyö

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda Suomen Avo- ja Sijaishuoltopalvelu Oy:n työntekijöille työkalu sijoitettujen lasten vastaanottamiseen ja työskentelyn aloittamiseen. Lasta haastatellaan motivoivalla kolmiosaisella tulo-haastattelulla. Suomen Avo- ja Sijaishuoltopalvelu Oy toi esille puutteen sijoitetun lapsen taustatiedoista. Kehittämiskohteena oli perustietolomake ja yhtenäinen päihde- ja rikoskierteessä oleville lapsille sopiva haastattelumalli. Haastattelut jaettiin kolmeen osaan, jolloin haastatteluprosessi ei olisi liian rankka juuri sijoitetulle lapselle. Kun lasta haetaan sijoitukseen, huoltajien ja lapsen kanssa yhdessä täytetään perustietolomake ja huoltajille annetaan lastensuojelulaitoksen esite ja yhteystiedot. Kolmiosaisen haastattelun myötä työntekijä pääsee tutustumaan lapseen paremmin viikoittaisten keskustelujen kautta. Säännöllisten haastattelujen avulla pyritään tukemaan lapsen sisäisen motivaation löytymistä ja luomaan lapselle tavoitteita. Opinnäytetyössä huomioidaan myös hengellinen ja uskonnollinen ulottuvuus, painottuen sielunhoidolliseen näkökulmaan lapsen kohtaamisessa.

Kolmiosaista haastattelua testattiin kahden lapsen kanssa heidän sijoitusjaksonsa alussa. Haastattelut tehneet työntekijät kokivat, että työkalu oli helposti käyttöönotettava ja kattava. Haastattelujen avulla työntekijät pääsivät paremmin lapsen tilanteen tasalle, ja kokivat tällaisen haastattelun olevan hyödyllinen lapsenkin kannalta. Lapsilta saatu palaute oli positiivista. He kertoivat alkaneensa ajattelemaan haastattelussa käytyjä aiheita ja ymmärtämään omien tekojensa ja valintojensa merkitystä. Tämä näkyi myös lasten toiminnassa. Haastattelurunko luotiin lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi huomioiden. Palautteen avulla kehitettiin haastattelun kysymyksiä sopivammaksi päihde- ja rikoskierteessä oleville lapsille.

Asiasanat: lastensuojelu, motivoiva haastattelu, sijaishuolto, sielunhoito

ABSTRACT

Heidi Katajamäki, Juho Laine ja Suvi Levola

Motivational work approach in foster care – A tool for finding internal motivation
47 pages, 5 appendices

Spring, 2021

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Option in Diaconal Work

Bachelor of Social Services

The purpose of this practice-based thesis was to create a tool for receiving children in foster care and starting the work with the children, for the employees of Suomen Avo- ja Sijaiskotipalvelut Oy (a foster care service provider in Finland). A new foster child will be interviewed with a three-part admission interview that was created to motivate. Suomen Avo- ja Sijaiskotipalvelu Oy brought up the lack of background information about a newly placed child in foster care. The development areas were the basic information form and a uniform interview template suitable for children with substance abuse problems and spirals of crime. The interviews were divided into three parts, so that the interviewing process would not be too hard for a child who just got into foster care. When the child is about to get into foster care, the basic information form is to be filled together with the guardians and the child, and the guardians will receive a leaflet of the child welfare institution and the contact information. With the three-part interview, the employee gets to know the child better in weekly conversations. With regular interviews, the aim is to support the child to find internal motivation and to create goals for the child. In this thesis, the spiritual and the religious dimension has also been taken into account, and pastoral care when encountering the child is emphasized.

The three-part interview was tested with two children at the beginning of their foster care periods. The employees who conducted the interviews experienced that the tool was easy to put to use and that it was comprehensive. With the help of the interviews, the employees got a better understanding of the situation of the child, and they experienced that this kind of interviewing technique was also beneficial to the child. The feedback from the children was positive. They said that they had started to think about the topics that were discussed on the interviews and to understand the consequences of their actions and choices. That was also shown in the behaviour of the children. The frame of the interview was created so that it would consider the comprehensive well-being of the child. Based on the feedback received, the questions in the interview were developed more suitable for children with substance abuse problems and spirals of crime.

Keywords: child welfare, foster care, motivational interview, pastoral care

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 OPINNÄYTETYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖ	6
3 LAPSEN HAASTATTELEMINEEN.....	7
3.1 Lapsen saapuminen yksikköön	7
3.2 Lapsen kanssa tehty suunnitelma.....	8
4 LAPSEN TILANTEEN KARTOITTAMINEN.....	9
4.1 Lapsen suhteet kotona ja sen ulkopuolella	9
4.2 Turvallisuuden kokeminen	10
4.3 Koulunkäynnin sujuminen ja vapaa-ajan vietto	11
4.4 Lapsen tavoitteet.....	12
4.5 Lapsen itsetunto.....	15
4.6 Päihteidenkäyttö ja päihdekäyttäytyminen	17
5 MOTIVOIVA HAASTATELUN MENETELMÄNÄ	18
5.1 Arvostava haastattelu.....	21
5.2 Ennakointidialogi ja tulevaisuuden muistelu lapsen haastattelussa	22
6 SIELUNHOITO LASTENSUOJELUTYÖSSÄ.....	25
6.1 Päihteet ja sielunhoito	27
6.2 Surutyö osana sielunhoitoa.....	28
6.3 Sielunhoidollinen keskustelu	31
7 HAASTATELUN TESTAAMINEN	34
POHDINTA	36
LÄHTEET.....	38
LIITE 1. Perustietolomake.....	41
LIITE 2. Haastattelun ensimmäinen osa	42
LIITE 3. Haastattelun toinen osa.....	43

LIITE 4. Haastattelun kolmas osa	45
LIITE 5. Koskenkylän lastensuojelulaitoksen esite.....	47

1 JOHDANTO

Teemme toiminnallisen opinnäytetyömme yhteistyössä Suomen Avo- ja Sijaiskotipalvelu Oy:n kanssa Koskenkylän lastensuojelulaitokseen Kokemäelle, joka on erikoistunut päihde- ja rikoskierteessä oleviin lapsiin. Käytämme opinnäytetyössämme omassa tekstissämme sanaa lapsi, koska lastensuojelussa ei tunneta sanaa nuori, sillä kaikki alle 18-vuotiaat ovat lapsia. Kuitenkin käyttämässämme lähdekirjallisuudessa käytetään lapsesta myös sanaa nuori. Tästä syystä käytämme näitä kahta termiä rinnakkain opinnäytetyössämme. Tilaus opinnäytetyöllemme tuli Suomen Avo- ja Sijaiskotipalveluilta siten, että yksi opinnäytetyömme tekijöistä on ollut töissä Koskenkylässä sen perustamisesta asti ja on yhdessä muun työyhteisön kanssa havainnut kehittämistarpeita, joihin opinnäytetyömme pyrkii vastaamaan. Hyödynsimme omaa kokemustamme lastensuojelutyöstä Koskenkylässä, jonka pohjalta kuvaamme toimintaa. Ongelmana oli tiedon vähäisyys lapsesta sijoitustilanteesta, johon loimme perustietolomakkeen, joka on osoitettu lapsen huoltajalle. Tämä lomake täytetään huoltajan kanssa sijoitustilanteesta. Huoltajalle annetaan tekemämme Koskenkylän lastensuojelulaitoksen esite, jossa on tarvittavat yhteystiedot.

Tämän lisäksi loimme työkalun työntekijöille, johon kuuluu opas nuorta motivoivaan työotteeseen ja kolmijakoinen haastattelupohja. Haastattelun kolme osaa on osoitettu lapselle, jotka ohjaaja käy läpi lapsen kanssa. Haastattelun ensimmäisessä osassa selvitetään lapsen taustoja hänen saapuessaan Koskenkylään ja kartoitetaan lapsen tilannetta. Toisessa osassa kartoitetaan lapsen tukiverkosta, koulunkäyntiä ja vapaa-aikaa. Kolmannessa osassa käytämme menetelminä arvostavaa haastattelua ja motivoivaa haastattelua apuna sytyttämään lapselle sisäistä halua muutokselle. Motivoivan haastattelun tarkoituksena on saada selville lapsen tulevaisuuden tavoitteita ja kuinka niihin päästään. Haastatteluissa käydään läpi myös lapsen tähänastista elämää, tukiverkkoa ja sosiaalista verkosta. Haastattelujen avulla lapseen pyritään tutustumaan perusteellisesti ja hänen kanssaan käydään läpi hänen päihdehistoriaansa. Myöskin pyritään selvittämään, mitkä asiat ovat vaikuttaneet siihen, että lapsi on Koskenkylässä.

Haastattelu antaa pohjaa sille, kuinka työntekijät voivat kartoittaa oikea-aikaisen ja oikeanlaisen tuen lapselle hänen tarpeidensa mukaan.

Lastensuojelulaissa (L 417/2014) säädetään, että lastensuojelu on laadultaan sellaista, että se antaa lapselle hänen tarvitseman tuen ja avun. Lastensuojelulaissa säädetään, että lastensuojelu toteutetaan siten, että lapsen toiveet ja mielipide tulee kuulluksi. Halusimme huomioida opinnäytetyössämme sielunhoidollisen näkökulman lapsen kohtaamisessa, sillä osa meistä valmistuu sosionomi-diakoneiksi. Sielunhoidon luku sisältää muun muassa osuuden surutyöstä lapsen kanssa.

2 OPINNÄYTETYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Opinnäytetyömme toimintaympäristönä toimii Suomen Avo- ja Sijaiskotipalveluiden Kokemäellä sijaitseva yksikkö Koskenkylä. Olemme käyneet tutustumassa Koskenkylään ja rakentaneet sen tiedon pohjalta kuvauksen toimintaympäristöstä. Rakennuksella on noin satavuotinen historia lastensuojelulaitoksena. Lastensuojelulaitos Koskenkylässä on kolme yksikköä ja seitsemäntoista paikkaa. Joka yksikössä on oma vastaava työntekijä. Koskenkylässä on myös erikseen vastuuhenkilö, joka vastaa kokonaisuudessa laitoksen toiminnasta. Laitoksen omavalvontasuunnitelman mukaan yksiköt ovat tarkoitettu 7–18-vuotiaille lapsille, joilla on jo olemassa oleva vakava päihde- ja/tai rikoskierte, ja joiden etu vaatii järjestämään turvallisen, tiukan ja rajatun mutta kodinomaisen ja välittävän paikan lapselle päihde- ja/tai rikoskierteen katkaisemiseksi.

Sijoitukseen johtaneita syitä ovat puutteet lapsen huolenpidossa tai muut uhkaavat kasvuolosuhteet tai lapsen oma käyttäytyminen, joka vakavasti vaarantaa hänen terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä tai tekemällä muun kuin vähaisen rikollisen teon. (L 417/2014, 40 §) Koskenkylän tavoitteena on pysäyttää mahdollisimman nopeasti lapsen erityisen vahingollinen käyttäytyminen, sekä elämäntapa, ja rakentaa perustaa tavoitteelliselle ja myönteiselle tulevaisuussuunnitelmalle. Hoito perustuu turvallisten aikuisten ympärivuorokautiseen läsnäoloon, virikkeelliseen ympäristöön ja tiiviiseen työskentelyyn omaohjaajan kanssa. Jokaisella lapsella on oma huone, joka on kooltaan 12–16,5 neliometriä. Huoneessa on sänky, koulupöytä sekä yöpöytä vakiovarusteluna. Lapsella on oikeus myös tuoda omia huonekaluja huoneeseensa siten, että huoneen turvallisuusmääräykset säilyvät, kuten viranomaismääräykset niistä määräävät. Yhteisiä tiloja yksikössä on olohuone, keittiö, wc-tilat, suihku, kodinhoituhuone sekä saunatilat. Saunatilat sijaitsevat aivan Kokemäenjoen rannan äärellä. Ulkona sijaitsevassa rakennuksessa nuorilla on käytössä kuntosali ja musiikki- ja harrastetila. Iso piha-alue mahdollistaa myös monenlaisten harrastusten, pihapelien ynnä muun käytön.

Lastensuojelulaissa (L 417/2014, 49 §) säädetään sijaishuollon tarkoittavan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83 § tarkoitetun väliaikaismääräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona taikka muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lastensuojelulain 50 § viitaten sijaishuolto paikan valinnassa tulee kiinnittää erityistä huomiota huostaanoton perusteisiin ja lapsen tarpeisiin sekä lapsen sisarusuhteiden ja muiden läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiseen ja hoidon jatkuvuuteen. Lisäksi tulee mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta. Laitoshuoltoa järjestetään, jos lapsen sijaishuoltoa ei voida järjestää lapsen edun mukaisesti riittävien tukitoimien avulla perhehoidossa tai muualla.

3 LAPSEN HAASTATTELEMINEN

Lapsen haastattelussa tavoitteemme oli, että työntekijä pyrkii luomaan hyvän keskusteluyhteyden lapsen perheeseen ja saamaan sieltä mahdollisimman paljon tietoa etukäteen nuoresta ja hänen tilanteestaan. Kuitenkin äkillisissä sijoituksissa jää hyvin vähän aikaa keskustelulle, jolloin ongelmana on täysi tietämättömyys nuoren tilanteesta. Luomamme perustietolomake vastaa tähän ongelmaan ja sillä pyritään saamaan olennaisimpiin kysymyksiin vastaus jo heti äkillisessäkin sijoitustilanteessa. Huoltajille annetaan myös lastensuojelulaitoksen esite ja yhteystiedot.

3.1 Lapsen saapuminen yksikköön

Lapsen tullessa Koskenkylän lastensuojelulaitokseen hänet viedään huoneeseensa ja esitellään yksikkö ja paikalla oleva henkilökunta sekä mahdollisesti lapset. Hänelle myös kerrotaan yksikön päivärytmi ja säännöt. Tässä kohtaa työntekijän arvion perusteella aloitetaan haastattelu, mikäli lapsi on vastaanottavainen

eikä ole päihteiden vaikutuksen alaisena. Usein on kuitenkin parempi antaa lapselle aikaa ja tilaa sulatella tapahtumia ja uutta tilannetta. Lapsen kanssa haastattelut on hyvä aloittaa kuitenkin mahdollisimman pian yksikköön saapumisesta. Haastattelut tehdään kaksin työntekijän kanssa ilman ulkopuolisia henkilöitä. Jos lapsella on keskittymisvaikeuksia, haastattelut voidaan suorittaa jonkin aktiviteetin parissa, kuten ulkoillessa. Haastattelu on hyvä jakaa useampaan keskusteluhetkeen, sillä liian pitkä haastattelu ei ole todetusti hyväksi eikä sillä saada realistisia vastauksia. Haastattelun kysymyksetkin voi tarvittaessa pilkkoa pienemmiksi ja helpommin vastattaviksi, jos se helpottaa lasta vastaamaan. Tarkoituksena on, että haastattelu jaetaan kolmeen osaan, koska on todennäköistä, että lapsi ei jaksaa pitkää haastattelua saapuessaan laitokseen. Toisella viikolla perehdytään hänen kanssaan hänen tilanteeseensa hieman syvemmin, sekä kartoitetaan hänen omia tavoitteitansa. Kolmannella viikolla tarkoituksena on käydä tulevaisuuden suunnitelmia ja niihin pääsemistä käyttäen motivoivaa haastattelua tukena tässä. Nämä keskustelupäivät sovitaan etukäteen heti nuoren saapuessa yksikköön.

3.2 Lapsen kanssa tehty suunnitelma

On hyvä, että työntekijä kirjaa nuoren vastaukset. Näitä voidaan myöhemmin tarkastella ja myös käyttää tukena, kun asiakassuunnitelmaa päivitetään. Olenaista on olla lapselle läsnä, näyttää kuuntelevansa ja osoittaa olevansa aidosti kiinnostunut lapsen vastauksista. Haastattelun lomassa sovitut toimenpiteet kuitenkin kirjataan yhdessä lapsen kanssa muistiinpanoiksi, ja annetaan kirjauksesta kopio lapselle muistuttamaan puhutuista asioista. Lapsen kanssa tehdystä suunnitelmasta raportoidaan myös nuoren perheelle ja asioista keskustellaan. Täten pyritään rakentamaan vuorovaikutuksellista ja luottamuksellista yhteistyötä lapsen, perheen ja Koskenkylän lastensuojelulaitoksen työntekijän välille sekä saamaan perhe mukaan toteuttamaan yhteisiä tavoitteita.

Tähän suunnitelmaan palataan tarvittavin väliajoin. Jos lapsi lipsuu sovitusta asioista, työntekijän tulee motivoivan haastattelun keinoin palauttaa lapseen sisäistä halua muutokselle. Tavoitteita voi myös muokata sijoitusjakson aikana.

4 LAPSEN TILANTEEN KARTOITTAMINEN

Lapsen tilanteen selvittäminen luo pohjan työskentelylle lapsen kanssa. Työntekijä selvittää haastattelurunkoa hyödyntäen kohta kohdalta lapsen yksilölliset haasteet ja ongelmat, jotka vaativat huomiota. Motivoiminen haastattelussa tulee esiin työntekijän kaivaessa lapsen puheesta todelliset syyt ongelmallisiin tilanteisiin. Työntekijä ei sanoita pelkästään itse syitä ja seurauksia, vaan pyrkii lisäkysymyksin saamaan lapsen itse löytämään ne. Myöskään työntekijä ei suoraan kerro, miten työntekijän mielestä asia korjaantuu, vaan pyrkii saamaan lapsen itse sanoittamaan vaadittavat toimenpiteet. Tällaiset toimenpiteet tukevat lapsen sisäistä halua muutokselle. Lapsen puheessa tulisi korostua ajatus itsestä tekemässä asioita itsensä hyväksi: miten minä haluan asioiden etenevän, ja mitä se vaatii minulta ja muilta?

4.1 Lapsen suhteet kotona ja sen ulkopuolella

Nuori tarvitsee ympärilleen luotettavia ihmisiä; turvallisia aikuisia ja läheisiä kaverisuhteita, jotka muodostavat nuorelle tukiverkoston. Murrosikäinen nuori etäännytyy vanhemmistaan ja turvautuu entistä enemmän kavereihinsa. Nuori tarvitsee kuitenkin tukea, kannustusta ja sääntöjä hyvinvoinnin turvaamiseksi. (Mielenterveystalo, Turvaverkkoni, i.a.)

Lasta haastatellessa pyritään selvittämään, miten lapsi voi perheessään, miten luottaa perheenjäseniinsä ja kavereihinsa ja keneen turvautuu. Lastensuojelun ei kuitenkaan ole tarkoitus olla lapselle pysyvä tukiverkosto. Lastensuojelun tehtävänä on auttaa lasta luomaan itselleen luotettava tukiverkostoa esimerkiksi parantamalla suhteita vanhempiin ja tukemalla nuoren muita sosiaalisia suhteita. Kun lastensuojelu toimii väliaikaisena osana tukiverkostoa, lapsi ei kiinnity laitokseen tai omaohjaajaansa, vaan saa uuden mahdollisuuden luoda tai vahvistaa omaa tukiverkostoaan.

Tukiverkoston voi kuulua ihmisiä kodin, koulun, harrastuksien tai vapaa-ajan kautta. Tukiverkoston ihmiset välittävät aidosti nuoresta ja antavat palautetta nuoren onnistumisista ja kuuntelevat nuoren murheita. Aikuisten tulisi huolehtia, että nuori ei jää yksin kantamaan murheita. Kun työskennellään nuoren kanssa, on tärkeää ottaa nuoren sanominen aina tosissaan, ja auttaa nuorta aina paria askelta pidemmälle, mitä nuori ehkä pyytää tai haluaa. Se osoittaa nuorelle turvallisuutta ja kiinnostusta nuoren asioihin ja vointiin. (Mielenterveystalo, Turva-verkkoni, i.a.)

4.2 Turvallisuuden kokeminen

Kun lapsi tulee lastensuojelun palveluiden piiriin, selvitetään mahdollisuus nuorten kokemasta väkivallasta, joka voi olla fyysistä tai psyykkistä. Jo yksikin väkivaltatilanne voi aiheuttaa paljon oireilua, vaikka ei suoraan kohdistuisikaan nuoreen. Väkivallan kokemisen psyykkiset seuraukset näkyvät seuraavanlaisina oireina: tapahtumiin nähden luonnoton tyyneys ja välinpitämättömyys, muistikatkokset, tapahtuneen kieltäminen, lamaannus ja alistuva käyttäytyminen tai vihamielinen käytös. Usein myös kertomus tapahtuneesta muuttuu, kun asiat palaa- vat mieleen. Väkivallan pitkäaikaisen kokemisen seurauksia voivat olla toksinen stressi, posttraumaattinen stressihäiriö, pelkotilat, paniikkihäiriö, psykosomaattiset häiriöt, päihteiden väärinkäyttö ja itsetuhoinen tai väkivaltainen käyttäytyminen (THL, lähisuhdeväkivalta, i.a.).

Jokaisella viranomaisella ja työntekijällä on velvollisuus tehdä interventio väkivaltaan. Se voi olla haastavaa nuoren ja myös ammattilaisen puolesta. Varhainen puuttuminen kuitenkin ehkäisee vakavia vahinkoja, voi pelastaa kärsimykseltä ja säästää yhteiskunnan resursseja. Väkivaltaan reagoiminen on ammatillista ja ammattieettistä lähimmäisestä välittävää toimintaa. (Ota väkivalta puheeksi, i.a.)

Nuori voi purkaa omia kognitiivisia vaikeuksia tai tunteiden säätelyn ongelmia väkivaltana muihin. Ammattilaisen tehtävä on löytää syy nuoren väkivaltaiselle käyttäytymiselle. Kun nuori saa apua syihin, väkivaltainen käytös lieventyy. (Nuorten

väkivaltakäyttäytyminen, i.a.). Nuoren väkivaltainen käyttäytyminen lisää ympäristön stressiä, ja usein pahentaa nuoren tilannetta.

Perheen sisällä tapahtuva päihteiden väärinkäyttö luo epävarmuutta ja turvattomuutta nuoren elämään. Päihteiden vaikutuksen alaisen vanhemman on vaikeampi havaita nuoren tarpeita, huolehtia nuoresta ja havaita oman käyttäytymisensä seurauksia nuorella. Päihteet lisäävät myös tunteiden vääränlaista näyttämistä ja väkivaltaisuutta. Päihteet muuttavat vanhemman persoonaa, joka luo pelkoa ja epätietoisuutta nuorelle. Nuoren mieltä voi painaa, miksi vanhempi käyttää päihdettä, koska se näyttäytyy rakkauden puutteena ja välinpitämättömyytenä. Päihteiden käyttöön liittyy usein salailua ja valehtelua, jonka nuori omaksuu myös itselleen. Päihteiden vaikutuksesta unohtuu usein myös nuoren kanssa sovitut asiat, jotka aiheuttavat pettymystä ja masennuksen tunnetta. Päihdeongelmiin liittyy usein häpeilyä ja salailua, jonka vuoksi siitä puhuminen on vaikeaa tai se johtaa riitaan. Kuitenkin on hyvä tuoda esille kaikki oireet, kuten muissakin mielenterveyden häiriöissä, ja löytää sitä kautta ratkaisu ongelmiin. Nuorta on ehdottoman tärkeä kuunnella, sillä nuori voi tuoda tärkeitä elementtejä keskusteluun kertomalla omia näkökulmiaan ja kehitysideoitaan. On hyvä myös miettiä perheen positiivisia asioita, joita voisi lisätä perheen hyvinvoinnin tukemiseksi. (Kun perheessä on mielenterveys- tai päihdeongelma, i.a.)

4.3 Koulunkäynnin sujuminen ja vapaa-ajan vietto

Koulunkäynnin vaikeudet tulisi havaita ajoissa, ja niihin tulisi puuttua, sillä vakavat vaikeudet koulussa altistavat jatkossa vaikeuksille selvitä muista elämän haasteista. Koulunkäynnin vaikeudet voivat johtua oppimisen vaikeuksista, vuorovaikutukseen liittyvistä ongelmista, tunne-elämän häiriöistä tai käytöshäiriöistä. On mahdollista, että kotona oireeton lapsi oireilee koulussa, joten koulusta tulleet huolet on otettava tosissaan. Myös kiltti ja hyvin koulussa menestyvä voi kantaa psyykkistä kuormaa, joka vie voimat kaikesta muusta, kuten harrastamisesta. Kiusatuksi tuleminen tai kaverittomuus saattaa olla syy koulunkäynnin takkuamiseen liittyville oireille. Masennus nuorilla ei välttämättä näy vetäytymisenä, sillä se voi näkyä myös levottomuutena tai aggressiivisuutena. Nuorelle on tärkeää,

että hänen koulunkäynnistään ollaan kiinnostuneita ja sitä tuetaan vaikkakaan se ei sujuisi koko ajan virheettömästi. (Huoli nuoren koulunkäynnistä, i.a.)

Harrastus voi olla liikuntaa, joka tapahtuu yksin tai ryhmässä, mutta se voi olla myös jotain yksilön mielenkiinnon kohteisiin perustuvaa aktiviteettia. Harrastuksella haetaan terveyttä ylläpitävää vaikutusta. Mieluisa tekeminen rentouttaa ja vähentää stressiä. Harrastukset antavat mahdollisuuden irtautua hetkeksi huolista ja nauttia kokemuksista, jotka lisäävät elämän mielekkyyttä. (Vapaa-aika virkistää, i.a.).

Lapsen harrastuksia kannattaa tukea, sillä se helpottaa nuoren kanssa työskentelyä kohti nuoren tavoitteita. Harrastukset voivat silti viedä nuorelta liikaa mielenkiintoa tai energiaa muihin tärkeisiin asioihin keskittymiseltä.

4.4 Lapsen tavoitteet

Kirjassa Tulevaisuuden lastensuojelu (2018) Sudenlehti & Uusitalo kirjoittavat, että kohtaamisen hetkessä ei ole kyse asiantuntijan tiedosta tai argumentoinnista. Se on kokemus sisäisestä (subjektiivisesta) maailmasta ja yhteydestä toiseen ihmiseen, Relevantti kysymys on silloin se, miten ammattilaisen kannattaisi muuttaa itseään, ajatteluaan ja toimintaansa auttaakseen toista. Vuorovaikutus on dialogia, se ei aina ole puhumista ja sanoja. Se on sitä, mitä emme osaa pukea sanoiksi kohtaamisissa, mutta koemme kehollisina tuntemuksina ja tunteina suhteessa toisiinsa. Nämä merkittävät hetket saavat meidät muuttamaan kokemukstamme ja tulkintaamme omasta tarinastamme. Jokainen kohtaaminen on silloin mahdollisuus muuttaa omaa kokemusta ja tarinaa toisen, empaattisen ihmisen kanssa. (Sudenlehti & Uusitalo, 2018, s. 87.)

Parantava dialogi on terapeutista asennoitumista omaan työhön. Se vaatii työntekijältä asian tiedostamista, itsetuntemusta ja itsereflektiokykyä. Terapeuttinen asenne on asettautumista yhteiseen tasavertaisempaan tilaan, kohtaamaan toinen inhimillisesti elävänä, empaattisesti ja omakohtaisesti kokevana, sekä tietoisesti läsnä olevana henkilönä. Mikäli haluamme aidosti muuttaa lastensuojelua

suhdekeskeiseksi ja kohtaavaksi, se vaatii dialogisen asenteen ja ajattelun juurtumista arjen tason ihmissuhteisiin. (Sudenlehti & Uusitalo, 2018, s. 87–88.)

Lastensuojelussa terapeutin työn on hyvä olla ei-tietämistä asiakkaan puolesta. Ei-tietäminen on ammattilaisen hereillä oloa omien arvojensa ja tiedon siirtämisestä kohtaamisen hetkeen. Se vaatii ammattilaiselta omien sisäisten äänien tavoittamista, itsereflektiota sisäisestä puheesta ja näiden äänien jarruttamista. Miten voisimme asettua ammattilaisen ja asiakkaan välisessä suhteessa enemmän tasavertaisempaan ja inhimillisempään suuntaan? (Sudenlehti & Uusitalo, 2018, s. 90.)

Lastensuojelupalvelukontekstit on usein rakennettu niin, että asiakas ei ole todellisenä osallisena toimenpiteissä. Lastensuojelun asiakkaat ovat työn, muutosten ja ratkaisujen kohteena. Lastensuojelun täytyy käyttää lain edellyttämää valtaa suojellakseen heikompiosaisia yhteiskunnan jäseniä. Se vaatii puutumista meidän henkilökohtaisiin arvoihimme, perheeseen ja lapsen hyvinvointiin. Tarvitsemme analyyttistä työtä, arviointia ja hypoteeseja, mutta myös enemmän terapeutista ymmärrystä ja kohtaamista. Liian harvoin pystymme kohtaamaan lapsen, nuoren tai perheen sellaisissa rakenteissa, joissa aito dialogisuus ja asiakkaan osallisuus mahdollistuvat. (Sudenlehti & Uusitalo, 2018, s. 90.)

Lastensuojelu on kehittynyt terapeuttisempaan suuntaan. Tästä hyviä esimerkkejä ovat Hackneyn malli, lastensuojelun terapeutin laitospalvelun mallinutus, Silta-malli, osallisuuden korostaminen lastensuojelutyössä ja kokemusasiantuntijuuden mukaan tuleminen yhteisiin keskusteluihin. (Sudenlehti & Uusitalo, 2018, s. 90.)

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (Lape) painottaa, että sen yhtenä erityisistä kohteista on lastensuojelun perhekuntoutuksen ja sijaishuollon hoidolliset ja kuntouttavat työskentelytavat. Kokemusasiantuntijat on Lapessa otettu mukaan kehittämään palveluita. Tämä on mahdollisuus aitoon dialogiin ja yhteiseen ymmärrykseen siitä, miten me voisimme kohdata toisemme paremmin lastensuojelussa. (Sudenlehti & Uusitalo, 2018, s. 90.)

Lastensuojelu suhtautuu totuuteen usein objektisuhteista käsin. Tällaisessa ajattelussa asiakas on toimenpiteiden kohde. Tilanteeseen pyritään löytämään hypoteesi, vastaus ja ratkaisu ongelmaan. Tämä on usein asiantuntijuuden tietoon perustuvan vallan käyttämistä eikä niinkään ihmisen hoitamista. Valta on läsnä lastensuojelussa, ja sitä ei tarvitse peitellä keinotekoisesti, mutta se on hyvä tiedostaa ja käyttää sitä läpinäkyvästi. Tarvitsemme dialogista ajattelua ja puhetta valta-asetelmien rinnalle, sillä kaikki kohtaamiset lastensuojelussa eivät vaadi objektiksi määrittelyä, tai keskustelut voivat muuttua dialogisemmiksi tehdessämme ne läpinäkyviksi. (Sudenlehti & Uusitalo, 2018, s. 93.)

Kirjassa *Lapsen edunvalvonta lastensuojelu- ja rikosprosessissa* (2018) Heikkilä, M., Rantaeskola, S. & Suikkanen-Malin, T. kirjoittavat lastensuojelun kolme perustehtävää ovat lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä sekä varsinainen lasten suojelutehtävä. Näitä perustehtäviä toteutetaan lastensuojelun peruspalveluilla, ehkäisevällä lastensuojelulla sekä lapsi- ja perhekohtaisella lastensuojelulla. Lastensuojeluprosessiin liittyvät tuomioistuimet ovat hallinto-oikeus ja korkein hallinto-oikeus, sen sijaan edunvalvontamääräyksen antaa yleensä käräjäoikeus. (Heikkilä, Rantaeskola & Suikkanen-Malin, 2018, s. 51.)

Lastensuojelun saadessa tiedon mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta aloitetaan palvelutarpeen arviointi. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä arvioidaan ovatko tarjottavat palvelut riittäviä lapsen edun ja riittävän huolenpidon toteutumisen kannalta. Arvion lastensuojelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimien tarpeesta tekee sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijä arvioi lapsen kasvuolosuhteita sekä huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Arviointi tehdään kyseessä olevan tilanteen edellyttämässä laajuudessa. (Heikkilä, Rantaeskola & Suikkanen-Malin, 2018, s. 56.)

Suunnitelmallisen asiakkuuden vaiheessa lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle tehdään asiakassuunnitelma yhteistyössä lapsen, huoltajien, lapsen muiden edustajien, lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien sekä muiden lapsen huoltoon osallistuvien kanssa. Tätä asiakassuunnitelmaa tarkistetaan

tarvittaessa, mutta vähintään kerran vuodessa. Asiakassuunnitelmaan merkittyjen palveluiden ja tukitoimien tulee perustua hallintopäätöksiin. Lapselle voidaan järjestää tukitoimia jo ennen palvelutarpeen arvioinnin valmistumista. (Heikkilä, Rantaeskola & Suikkanen-Malin, 2018, s. 57–58.)

4.5 Lapsen itsetunto

Hyvän itsetunnon omaava ihminen näkee itsensä realistisesti. Heikkouksien lisäksi hän näkee myös vahvuutensa. Omien heikkouksien, epävarmuuksien tai pelkojen tiedostaminen vaatii tietyn määrän itsetuntoa. Vaikka ihminen kohtaisi pettymyksiä ja epäonnistumisia niin hyvän itsetunnon omaavalla se ei vaaranna hänen itsetuntoaan. (Pruuki, 2008, s. 46.)

Läheiset ihmissuhteet kehittävät itsetuntoa. Lapsesta huolta pitämällä, häntä rakastamalla, hänestä iloitsemalla, hänet hyväksytään tällöin itsetunto saa hyvää kasvualustan. Lapsi saa sosiaalisen lähtökohdan häntä ympäröivältä kasvuyhteisöltä. Se muokkaantuu ajan myötä ja sitä ei ole valmiina lapsessa itsessään. Aikuisen palaute on tärkeä lapselle ja nuorelle, joka saa hänet tuntemaan itsensä hyväksytyksi. Tärkeää on saada kiitosta, kannustusta, halaamista, lohduttamista, kuuntelua ja keskustelua. (Pruuki, 2008, s. 47.)

Itsetunto on kuin ennustus, joka toteuttaa itseään. Nuori ei välttämättä yritäkään tosissaan, koska hän ei luota kykyihinsä, vaikka hänellä on realistinen käsitys omista kyvyistään. Hyvän itsetunnon omaavalla nuorella on rohkeutta pitää kiinni omista periaatteista ja olla tarvittaessa erilainen. Hänellä on uskallusta sanoa ei toiselle nuorelle, joka ei arvosta hänen periaatteitaan. Elämäänsä arvokkaana pitävä nuori uskoo siihen, että tulevaisuudella on hänelle annettavaa. Jos hän ei usko siihen, silloin hän saattaa olla impulsiivinen, toisten johdateltavissa ja tapaturma-altis. (Pruuki, 2008, s. 49.)

Siitä huolimatta, että nuoruuteen kuuluu auktoriteettien kyseenalaistaminen, niitä ei tarvitse hylätä kokonaan. Jos itsetunto on hyvä hän voi ihailia muita ja hyväksyä itselleen auktoriteetteja etenkin. On normaalia, että murrosiässä nuoren

itsetunto horjuu. Silloin nuori käy läpi suuria henkisiä, fyysisiä ja hormonaalisia muutoksia. (Pruuki, 2008, s. 50.)

Itsenäistyminen ja irtaantuminen vanhemmista on yksi murrosiän kehitystehtävä. Tällöin nuori elää ristiriitaista vaihetta. Siitä huolimatta, että murrosikäinen haluaisi olla vanhemmistaan irrallinen, hän silti kaipaa kipeästi aikuisten hyväksyntää ja arvontoa omille mielipiteilleen ja valinnoilleen. Kokemus siitä, että hänen ratkaisuaan tuetaan ja arvostetaan ja että häneen aletaan vähitellen suhtautua kuin aikuiseen. Sillä jos nuori ei ole saanut arvostusta, hän voi identiteetikriisissään ajautua omaksumaan negatiivisen identiteetin. Identiteetiksi nuori kokoaa asioita, joita on totuttu pitämään hänen kasvulleen ja kehitykselleen vaarallisina. Sieltä voi löytyä huumeet, väkivalta, seksisuhteet, satananpalvonta tai rikollisuus. Joskus negatiivinen identiteetti voi muodostua suojaksi vanhempien tai muiden kasvattajien kohtuuttomia tai kunnianhimoisia vaatimuksia vastaan. Sen pohjana on se, mistä lasta on aikoinaan eniten moitittu, halveksittu ja saatu tuntemaan häpeää. Kun taas positiivisen identiteetin pohjana on taas kaikki se, mistä hänelle on annettu kiitosta ja myönteistä palautetta. (Pruuki 2008, s. 51–52.)

Minäkuvan syntyminen muodostuu ihmisen ja ympäristön välisestä vuorovaikutuksesta kertyvien kokemusten pohjalta. Se tarkoittaa asennoitumistapaa itseään kohtaan ja tämä on myös itsetunnon yksi osa-alue. Nuoren minäkuvan kehitykseen vaikuttaa kokemus siitä mitä vanhemmat, opettajat, kaverit ja muut aikuisten ajattelevat hänestä. Positiiviset asiat kuten selviytymisen tunne lisää itseluottamusta. Useat tutkimukset ovatkin osoittaneet lasten ja nuorten liikunnallisten harrastusten ja itseluottamuksen välisen yhteyden. (Pruuki 2008, s. 52–53.)

Nuorelle kokemus siitä, että hänet hyväksytään, on tärkeä. Tätä hän etsii vertaisensa ryhmästä. Peilinä toimii kaverit, josta nuori katsoo, hyväksytäänkö hänet. Hyvien ystävien merkitys onkin suuri. Aidot ja hyvät ystävät ovat parasta nuoren itseluottamukselle. Sillä silloin kun kaverit hyväksyvät hänet on hänen helpompi hyväksyä itsensä. Hyväksyvää ystävyyttä nuori hakee alitajuisesti poukkoilemalla sinne tänne. Nuoren elämä ilman hyvää ystävää voi olla sietämätöntä. Joskus hyväksymisen nälkä voi ajaa nuoren huonoon seuraan. Hän saattaa luopua omista periaatteistaan ja arvoistaan tullakseen hyväksytyksi. Aina löytyy

kaveriporukoita, jotka hyväksyvät nuoren, kun vain suostuu elämään heidän normien mukaan. Nuori haluaa kuulua joukkoon ja uskaltaa harvoin olla erilainen. Kun muut tekevät typeryyksiä voi nuoren olla vaikea sanoa ei, vaikkakin olisi itse toista mieltä. Tästä syystä nuori tarvitsee tuekseen aikuisia, jotka sanovat ei silloin, kun nuori itse ei siihen pysty. Kun nuori ei tiedä mitä itse haluaa voi olla helpompi sanoa ei jos vanhemmat eivät anna lupaa. (Pruuki 2008, s. 54–55.)

Kykeneväksi ihmissuhteisiin kasvaminen on yksi nuoruusiän kehitystehtävistä. Siitä huolimatta vaikka nuorella on sisäinen tarve saada yhteys sekä samaa että eri sukupuolta oleviin ikätovereihinsa, kaikilla ei välttämättä ole ystäviä. Yksinäisyys on kipeintä silloin, kun nuori kokee, ettei hän kelpaa ryhmään. Hän on ehkä voinut kuulua kaveriporukkaan, mutta sitten häntä on alettu syrjiä. Itsetuntoon saattaa jäädä elinikäisiä haavoja, jos nuori jätetään ryhmän ulkopuolelle. Haavat voivat aiheutua kavereiden merkitsevistä katseista, vihjailevista tekstiviesteistä tai muusta suoranaisestä kiusaamisesta. Yksi vaikeimpia murrosiän kokemuksia on hylätyksi tuleminen ja ulkopuolelle jättäminen. Nuorella on silloin alttius uskoa, ettei muutkaan voi hyväksyä ja rakastaa häntä vaan hänessä täytyy olla vika. Läheiset aikuiset voivat luoda vakaan pohjan nuoren itseluottamukseen. Tämän lisäksi nuori tarvitsee hyväksymisen kokemuksia myös ikäisiltään nuorilta. Toisinaan saatetaan tarvita aikuisen tukea, jotta nuori uskaltautuisi tilanteisiin, joissa on toisia nuoria, ja näin olisi mahdollisuus kokea toisten tasaveroista suhtautumista häneen. Uusi kaveripiiri ja uskolliset ystävät luo kokemuksen yhteenkuuluvuuden tunteesta toisten kanssa, tämä auttaa torjutuksi tullutta nuorta mutta hän tarvitsee siihen uuden ympäristön. Vääristynyt minäkuva, joka sisältää uskomuksen ”minusta ei voi pitää” voi korjaantua vain sillä, että hänet ympäröidään hyväksynnällä, johon hän vähitellen oppii luottamaan. (Pruuki 2008, s. 55–57.)

4.6 Päihteidenkäyttö ja päihdekäyttäytyminen

Sijoitusjakso toimii interventiona nuoren päihteidenkäytölle. Haastatteluissa pyrittiin saamaan mahdollisimman tarkka kuva nuoren päihteidenkäytöstä ja käyttäytymisestä päihteiden vaikutuksen alaisena. Siltä pohjalta aloitettiin työn tekeminen päihteiden käytön vähentämiseksi motivoivan haastattelun keinoin.

Haastattelun kysymyksissä on hyödynnetty CRAFFT-kyselyn tyyliä, jossa pyritään tunnistamaan, onko päihteiden käyttö muodostunut ongelmaksi. Kysymyksiin vastatessa haastateltava saattaa itsekin havahtua, että päihteiden käyttö on riski. Riskejä ovat tapaturmat ja sairastuminen somaattisiin tai psyykkisiin sairauksiin, mutta yleisimpiä nuorten itsensä tunnistamia ongelmia, jotka liittyvät päihteidenkäyttöön ovat krapula, vieroitusoireet, muistin menettäminen, sammuminen, rahan menettäminen, tavaroiden kadottaminen, katumus liittyen käyttäytymiseen tai seksiin. Ongelmallisesti päihteitä käyttävät voidaan jakaa karkeasti kahteen luokkaan: 1) nuoriin, joiden ongelmat ovat humalajuominen ja huumekeilut, ja 2) nuoriin, joiden päihteidenkäyttö on osa laajempaa psykososiaalista ongelmavyöhytää. (Kumpulainen ym. 2016, s. 313.)

Määritetään yhdessä nuoren kanssa sellainen suunnitelma päihdeongelman hoitamiseen, johon nuori voi sitoutua. Selkeästi määritetyt tavoitteet ovat keskeisessä roolissa hoidon tuloksellisuuden kannalta. Nuoren ja hänen perheensä yksilölliset ominaisuudet ja tarpeet tulisi huomioida hoitoa suunnitellessa. Hoidon tavoitteena voi olla muun muassa nuoren itsetunnon kohottaminen, koulunkäyntiin tai ihmissuhteisiin liittyvien ongelmien ratkominen, vuorovaikutustaitojen kohentaminen ja aggressiivisuuden hallitseminen. Pyritään sitouttamaan myös nuoren perhe hoitoon paremman hoitovasteen saavuttamiseksi, sillä nuoren kehittäminen motivaatio kuntoutumiseen vaatii jatkuvaa ylläpitoa, ja voi romuttua perheen laiminlyödessä hoidon tavoitteita. (Kumpulainen ym. 2016, s. 316.)

5 MOTIVOIVA HAASTATTELU MENETELMÄNÄ

Asiakkaan haastattelemisen tapahtuu motivoivan haastattelun keinoin. Haastattelun tavoite on tiedonsaamisen lisäksi herättää asiakkaassa motivaatiota työskentelemään, jotta hän voi parantaa tilannettaan. Tällainen menetelmä ehkäisee

passivoitumista ja laitostumista, sekä tukee asiakkaan osallisuutta omaan kuntoutumiseensa.

Motivoiva haastattelu on keskustelu, jossa haastateltavan puhe ja työntekijän vaikutus keskustelun kulkuun ovat merkityksellisiä. Todellisuutta tuotetaan kielen ja puheen avulla ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Motivaatio tarkoittaa sisäisiä voimia, jotka saavat ihmisen toimimaan tietyllä tavalla. Motivaatiolla tarkoitetaan niitä prosesseja, jotka käynnistävät tavoitteellisen toiminnan. Motivaatio ei ole persoonallinen ominaisuus tai vakiintunut olotila, vaan ihminen muuttuu, jos se on hänen arvojensa mukaista ja jos hän kokee muutoksen olevan tärkeää itselle. Ihmisen täytyy myös kokea olevansa sekä valmis että kykenevä toteuttamaan muutos ja muutoksen tulee olla myös sen vaatiman vaivan arvoinen. (Näkki, 2015, s. 85–86.)

Motivoivaa haastattelua voi käyttää monessakin eri auttamistyön tilanteessa, kuten elämäntapamuutoksessa, terveyden edistämisessä ja sairauksien itsehoitossa, tupakoimisen tai päihteiden käytön vähentämisessä tai lopettamisessa sekä lyhytneuvonnassa. Sosiaali- ja terveysalalla vaaditaan työntekijältä jatkuvasti kykyä motivoida asiakasta muutokseen. (Motivoiva toimintatapa / motivoiva haastattelu.) Koemme, että lastensuojelussa korostuu tarve puuttua ajoissa asiakkaan asenteisiin päihteitä kohtaan tai omaan tulevaisuuteen liittyen, ja tähän auttaa asiakkaan oma sisäinen motivaatio muutokseen. Nuori harvoin tiedostaa täysin tilannettaan ja siihen johtaneita syitä tullessaan kiireelliselle sijoitukselle, ja alkaa helposti pitämään vanhempiaan tai lastensuojelun työntekijöitä vihollisinaan. Motivoiva haastattelu auttaa itsereflektion kehittämisessä koko auttamistyön aikana (Motivoiva toimintatapa / motivoiva haastattelu). Motivoivan haastattelun keinoin pyritään herättämään nuorella sisäistä halua muutokseen omaan tilanteeseensa johtaneista ongelmista.

Motivoivassa haastattelussa ei ole kyse vain yhdestä hyvästä keskustelusta, vaan pidempikestoisesta työskentelystä asiakkaan kanssa (Näkki, 2015, s. 85). Olisi kuvaavampaa käyttää menetelmästä termiä motivoiva toimintatapa motivoivan haastattelun sijaan (Päihdelinkki, 2017), mutta käytetään tässä opinnäytetyössä termiä motivoiva haastattelu sen laajemman tunnettavuuden takia.

Haastattelutapahtumassa asiakkaan puhe ja työntekijän vaikutus keskustelun kulkuun on kuitenkin merkittävässä osassa (Näkki, 2015, s. 85).

Motivaatiolla tarkoitetaan ihmisen sisäistä halua, joka synnyttää tavoitteellista toimintaa. Motivaatio ei ole pysyvä olotila eikä ominaisuus, vaan se syntyy silloin, kun ihmisellä on usko muutoksen mahdollisuuteen ja on valmis tekemään asioita sen eteen. Muutoksen tuoman lopputuloksen tulisi vaikuttaa sen aiheuttaman vaiivan arvoiselta. Motivaatio on kokonaisvaltainen psyykkinen tila, jossa ihminen voi suunnata energiansa johonkin tiettyyn tilanteeseen tai kohteeseen. (Näkki, 2015, s. 86.)

Motivoivan haastattelun avaintekijät ovat yksilön oman vastuun korostaminen ja ihmisen muuttumisen sisäinen määrättyvyys (Näkki, 2015, s. 86). Työntekijän vastuulla on auttaa asiakasta edellä mainituissa asioissa välttämällä asiakkaan puheen sanoittamista, hänen puolestaan päättämistä ja tekemistä. Työntekijän tehtävänä on poimia asiakkaan puheesta ristiriitoja, ja ratkaista niitä. Se, miten työntekijä ne kohtaa ja käsittelee, vaikuttaa suoraan asiakkaan motivaation syntymiseen. (Saarinen, 2017.) Motivaatioon voi vaikuttaa rakentavasti, kasvattavasti ja vahvistavasti tai sen sijaan vähentävästi ja tuhoavasti työntekijän ja asiakkaan väliseen vuorovaikutukseen (Näkki, 2015, s. 86).

Työntekijän avaintaitoja ovat:

- A. Muutospuheen tukeminen ja vahvistaminen tunnistamalla ja nimeämällä asiakkaan vahvuuksia, pyytämällä esimerkkejä ja tarkennuksia, vastamalla, kysymällä, harkiten kyseenalaistamalla, pohtimalla asiakkaan kanssa hänen arvojaan, tavoitteitaan ja tulevaisuutta.
- B. Avoimet kysymykset kutsuvat asiakasta kertomaan tilanteestaan, ajatuksista ja tunteistaan.
- C. Heijastava kuuntelu tarkoittaa, että työntekijä reagoi asiakkaan kertomaan, esimerkiksi toistaa, arvailee ääneen, mitä toinen tarkoittaa ja tarkistaa, onko hän ymmärtänyt oikein.

- D. Yhteenvetojen tekeminen ja tiivistäminen aika ajoin todentaa asiakkaalle, että häntä kuunnellaan. Samalla asiakkaalla on tilaisuus korjata mahdollisia väärinkäsityksiä.
- E. Myönteinen palaute toiminnasta todentaa ja vahvistaa ihmisen omanarvontuntoa ja pystyvyyttä, koska havainnot, jotka ihminen tekee toiminnasta ovat kiistattomia. (Motivoiva toimintatapa / motivoiva haastattelu.)

Motivoiva haastattelu on henkilökeskeinen asiakkaan omista tarpeista kumpuava ajattelu- ja toimintamalli, joka pyrkii vahvistamaan asiakkaan sisäistä halua muutokselle selvittämällä ja tutkimalla ongelmakäyttäytymiseen kuuluvaa ambivalenssia (Näkki, 2015, s. 86) eli samaan kohteeseen suuntautuvien vastakkaisten ajatusten, asenteiden tai tunteiden samanaikaista esiintymistä. Työntekijän on huomioitava myös, että ei ole välttämättä tehokkainta asettua asiantuntijaposition ja opettaa asiakasta tarjoamalla näkemyksiä ja muutokseen tarvittavaa tietoa ja taitoa, vaan kunnioittaa tasavertaisuutta keskustelussa, jolloin asiakkaan autonomia tulee huomioitua. Keskeisin asia motivaation syntymisessä onkin asiakkaan ja työntekijän välisessä vuorovaikutuksessa syntyvä henki. (Näkki, 2015, s. 86.)

5.1 Arvostava haastattelu

Arvostavassa haastattelussa keskitytään siihen, mikä toimii ja antaa voimaa elämään. Arvostus tulee siitä, että jokaisessa yhteiskunnassa, organisaatiossa, ryhmässä tai henkilössä jokin toimii hyvin. Todellisuuden ja yksilön välisen jatkuvan vuorovaikutuksen tuloksena luomme tietoa, jonka pohjalta muokkaamme käytöstämme, ja mahdollisuuksia puheillamme, kuten konstruktivismin oppimisteoriassa (Mielen ihmeet, 2019). Ratkaisut ja aiempien hyvien kokemusten hyödyntäminen kantaa meitä pidemmälle kuin ongelmiin keskittyminen. Haastattelun ajatuksena on, että jo kysymysten esittäminen muuttaa ryhmää tai henkilöä jollain tavalla. Siksi on tärkeää, mitä ja miten kysytään. Keskittymällä kuuntelemaan jokaisen omia hyviä, elämänvoimaa antavia kokemuksia, arvostetaan samalla erilaisuutta. Kun ongelmanratkaisussa tavallisesti keskitytään ongelmien etsimiseen, niin niitä kyllä löydetään. Arvostavan haastattelun lähtökohtana on

ratkaisukeskeisyys. Keskittymällä etsimään ratkaisuja, jotka ovat oman osaamisemme ja voimavarojen sisällä, annamme arvoa kertyneelle kokemukselle ja huomaamme samalla, miten voimme onnistua uudestaan. (Karreinen, 2012.)

- A. Matka alkaa vahvuuksien ja voimavarojen löytämisellä. Voimallisten ratkaisukeskeisten kysymysten etsiminen on yksi tärkeimpiä vaiheita. Hyvä kysymys avaa ajattelua, pitää sisällään arvostuksen vahvistamalla käsitystä mahdollisuuksista ja onnistumisista. Onnistumisten löytämisen jälkeen ne mahdollistaneet tekijät on kuorittava esiin kerros kerrokselta, kuin sipulit.
- B. Entä jos näitä onnistumisia olisi enemmän, jopa runsaasti? Millaista olisi, jos edellä kuvattuja onnistumisia ja pieniäkin huippuhetkiä olisi lisää, jopa runsaasti? Kurottautumalla siitä mitä jo on sinne, mitä voisi olla, luodaan realistisia tavoitteita. (Karreinen, 2014.)

5.2 Ennakointidialogi ja tulevaisuuden muistelu lapsen haastattelussa

Motivoivan haastattelun rinnalla nuorten kanssa voidaan käyttää myös ennakointidialogia sekä tulevaisuuden muistelua. Ennakointidialogi koostuvat joukosta kunnioittavaan kohtaamiseen liittyviä toimintatapoja. Ennakointidialogissa keskustellaan esille nousseesta huolesta nuoren elämässä ja dialogia käydään yhteisen suunnitelman luomiseksi ja täten myös huolen huojentamiseksi. Huolet tulee ottaa puheeksi nuorta kunnioittaen. Ennakointidialogissa on tärkeää muistaa, että jokaisella ihmisellä on omanlaisensa ainutlaatuinen tapa tarkastella maailmaansa, eikä kukaan voi nähdä asioita täysin samalla tavalla. (Arnkil, 2020, s. 11–27.)

Ennakointidialogien valmisteluvaiheessa käydään läpi, ketkä osallistuvat palaveriin. Nuoren ja omaohjaajan lisäksi paikalla voisi olla myös muita henkilökunnan jäseniä tarpeen mukaan. Nuoren huoltajien lisäksi paikalle voidaan kutsua niitä ihmisiä, jotka ovat nuorelle tärkeitä ja joilla on herännyt huoli nuoresta. Kuitenkin nuoren ja tämän perheen tahto on ehdoton lähtökohta, ja palaveriin kutsutaan

ainoastaan ne henkilöt, jotka nuori ja perhe haluavat sinne kutsua (Arnkil, 2020, s. 64.)

Palaverissa dialogit ovat ulkoisten dialogien lisäksi myös sisäisiä dialogeja. Osallistujat käyvät puheenvuoroja kuunnellessaan myös omia sisäisiä dialogejaan. Tärkeää on, että puheenvuorossa olevaan henkilöä ei keskeytetä, joten kuulijoiden on pidättäydyttävä kommentoimaan vain sisäisessä dialogissaan. Näin jokainen saa rauhassa puhua, ilman keskeytyksiä. Näin jokainen palaveriin osallistuva tulee kuulluksi. Dialogisuuden kannalta on hyvin tärkeää koota lopuksi keskustelun konkreettinen teoista koostuva suunnitelma. Yhdessä pohdittu suunnitelma voi lisätä sekä nuoren että hänen läheistensä toiveikkuutta, ja samalla se voi lisätä keskinäistä luottamusta. (Arnkil, 2020, s. 71–72.)

Lasten ja nuorten kanssa työskenneltäessä tulee erityisesti kiinnittää huomiota tilanteen rakenteeseen ja tunnelmaan. Palaverille on tärkeää luoda turvallinen ja viihtyisä ilmapiiri. Tämän voi luoda ulkoisilla tekijöillä esimerkiksi valitsemalla rauhallinen ympäristö, missä palaveri järjestetään. Turvallisuuden tunnetta ja viihtyisyyttä voidaan luoda myös painottamalla nuorelle, että tämä on turvallinen tila ja kaikki ajatukset ja mielipiteet on sallittuja. Nuorelle on hyvä korostaa sitä, että kaikki palaverissa olevat ovat siellä nuorta varten. (Arnkil, 2020, s. 94.)

Palaverin lopussa pyrkimyksenä on se, että osallistujat poistuvat palaverista toiveikkaampina, kuin siihen tulivat. Tähän vaikuttaa suuresti se, että osallistujat kokevat tulleensa kuulluksi. Myös yhdessä pohdittu suunnitelma voi lisätä toiveikkuutta, sillä suunnitelman avulla konkretisoituu se, mitä tehdään seuraavaksi ja koska. (Arnkil, 2020, s. 84.)

Nuoren kanssa yhdessä on myös hyvä pohtia hänen tulevaisuuttaan. Yksi työskentelytapa on ottaa tulevaisuuden muistelu työskentelyn tueksi. Tulevaisuuden muisteleminen on leikillistä, mutta se ei kuitenkaan ole hauskanpitoa. Tulevaisuuden muistelussa käsitellään osallistujan toiveita ja pelkoja, juuri sen tapaamisen hetkellä. On tärkeää, että nuorelta kysyttäessä hänen toiveistaan ja peloistaan tulevaisuutta ajatellen, saa nuori pohtia rauhassa. On tärkeää myös painottaa, että kysymyksiin ei ole oikeita eikä vääriä vastauksia. Tulevaisuuden muistelussa

on tärkeää, että kysymysten esittäjä ei ryhdy neuvomaan nuorta. Tarkoituksena ei ole, että nuorta ohjattaisiin jotain tiettyä tavoitetta kohti. Tulevaisuuden muistelussa on kuitenkin yksi ennalta määrätty suunta kysymysten osalta, ja tämä ilmenee heti ensimmäisen kysymyksen kohdalla: vuosi (tai joku muu yhdessä sovittu ajanjakso) on kulunut ja asiat ovat nyt aika hyvin/ miten ne ovat sinun kannaltasi/ mikä sinua ilahduttaa erityisesti. Tarkoituksena on muistella hyvää tulevaisuutta. (Arnkil, 2020, s. 103.)

Tulevaisuuden muistelua käytetään usein tilanteissa, joissa ongelmien ratkaisujen yrityksistä huolimatta ongelmat vain kiertävät kehää tai ovat niin sanotusti jumittuneet paikoilleen. Tällaisessa tilanteessa osapuolet voivat esittää toisilleen ehdotuksia tai vaatimuksia, koska toisten toivotaan näkevän ongelmien vakavuus ja näin muuttavan toimintaansa. On tärkeää, että huolestunut haluaa painottaa toiselle muutoksen tärkeydestä, mutta vetoamukset tai vakuuttelut saattavat saada aikaan sen, että hyvän tulevaisuuden sijaan henkilö voi pohtia pikemminkin hankalaa menneisyyttään. Tulevaisuuden muistelussa osallistujia kehoitetaan muistelemaan tulevaisuutta menneisyyden erittelemisen sijasta. Tulevaisuuden muistelussa muistellaan hyvää tulevaisuutta, jossa nähdään itseä miellyttäviä ja ilahduttavia asioita. Vaikka pääpaino on hyvän tulevaisuuden muistelussa, myös huolien käsittely on tärkeää. Nuorelle pitää avata mahdollisuus puhua myös huolistaan, sillä hyvän tulevaisuuden tarkastelu ilman huolia saattaa tuntua huolten kokijasta vakavan tilanteen peittelyltä tai tärkeiden asioiden vähättelyltä ja sivuuttamiselta. Tulevaisuuden muistelussa onkin hyvä kysyä esimerkiksi mistä olit vuosi sitten (tai joku muu yhdessä sovittu ajanjakso) huolissasi ja mikä sai huolesi vähenemään. Näin kysyttäessä nuori tiedostaa, että hänelle tarjotaan mahdollisuus puhua juuri nyt kokemistaan huolista. Nuorelle voi olla helpompaa puhua vaikeistakin huolista paremman tulevaisuuden perspektiivistä. (Arnkil, 2020, s. 103–104.)

6 SIELUNHOITO LASTENSUOJELUTYÖSSÄ

Lastensuojelulain (L 417/2014) 50§ määritetään, että sijaishuollossa pitää mahdollisuuksien mukaan ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen tai uskonnollinen tausta. Opinnäytetyössämme otamme huomioon myös lapsen uskonnollisen taustan, painottaen sielunhoidolliseen näkökulmaan lapsen kohtaamisessa. On tärkeää, että lapsi kokee itsensä kuulluksi ja nähdyksi, ja sielunhoidollinen keskustelu voi mahdollistaa lapsen kokonaisvaltaisen kohtaamisen.

Luottamus ja luottamuksellisuus on sielunhoidon perusta. Luottamus voi syntyä esimerkiksi siten, että nuori kokee sielunhoitajan olevan empaattinen ja aito. Lisäksi tarvitaan nuoren oma kokemus siitä, että sielunhoitajassa on lämpöä, joka ei ole tunkeilevaa tai uteliasta. Hänen pitää kokea tunne, että hänen rajojaan kunnioitetaan. Nuorelle on tärkeää kokea tulleen nähdyksi ja kuulluksi sekä arvostetuksi ja rakastetuksi. Aikuinen voi parhaassa tapauksessa nähdä myös nuoren kätöksissä olevat mahdollisuudet, mitä tämä syvimmillään ja parhaimmillaan on. Nostamalla esiin nuoren mahdollisuudet aikuinen antaa nuorelle sijaisuskon itsen ja tulevaisuuteen. Se, että joku uskoo ja näkee nuoren vahvuudet, auttaa silloin, kun nuori ei itse jaksa uskoa mihinkään eikä näe itsessään muuta kuin voimattomuutensa ja puutteensa. (Pruuki, 2008, s. 10.)

Sielunhoidon yksi keskeinen lähtökohta on toisen ihmisen ja hänen rajojensa kunnioittamista, sillä se merkitsee hyväksymistä ja hyväksynnän välittämistä. Kun nuori kertoo elämästään, sielunhoitaja ei kauhistele eikä päivittele, vaikka olisikin mielessään kauhistunut tai järkyttynyt. Sielunhoitaja ei myöskään moralisoi. Tärkeää on, että sielunhoitaja on intensiivisesti ja kiireettömästi läsnä, kuuntelee, mitä nuori sanoo ja pyrkii empatiakykynsä ja kysymystensä avulla ymmärtämään, mitä hän sillä tarkoittaa ja miltä hänestä tuntuu. Sielunhoitajan tehtävänä on auttaa nuorta löytämään omat voimavaransa, saamaan tarvitsemaansa apua ja pääsemään omille jaloilleen. Sielunhoitokeskusteluissa voidaan käsitellä kaikkea maan ja taivaan väliltä. Keskustelujen sisältö nousee nuoren omista tarpeista, eikä sielunhoitajan tarvitse tai pidä etsiä niistä siltoja uskonasioihin. Se ei saa

myöskään olla julistustilanne, paitsi silloin kun nuori sitä itse toivoo ja tarvitsee. (Pruuki 2008, s. 11–13.)

Jokaisen yksittäisen nuoren elämäntilanne on ainutkertainen. Nuorta auttaakseen on otettava huomioon hänen elämänsä erityispiirteet. Sielunhoitotilanteessa ovat läsnä sekä nuoren omat ainukertaiset kokemukset sekä ympäröivä todellisuus. Yhdessä nuoren kanssa pyritään etsimään ulospääsyä ongelmatilanteesta kohti armollisempia ja avoimempia näköaloja. (Pruuki 2008, s. 74.)

Sielunhoitajan tehtävä on tukea nuorta hänen valinnoissaan ja toimia siten, ettei nuori syrjäydy. Aikuisuuteen siirtyessä nuori tekee monia tärkeitä valintoja, esimerkiksi tulevaisuuden ammatin valinta tai parisuhteen ja perheen perustaminen. Hän pohtii elämänsä tarkoitusta ja tulevaisuuden unelmia. Valinnat eivät ole aina helppoja eivätkä unelmat aina toteudu. Yhteiskunnan ja läheisten toiveet voivat olla ristiriidassa nuoren omien toiveiden kanssa. Nuori voi kypsyä ratkaisussaan tai pudota monella tavalla ulkopuoliseksi. (Gothóni 2014, s. 93.)

Nuori etsii samanaikaisesti sekä omaa ainutlaatuisuuttaan että samanlaisuutta toisten nuorten kanssa. Nuori pyrkii itsenäisyyteen ja riippumattomuuteen, mutta hän tarvitsee tässä prosessissa muita ihmisiä ja heidän rakkauttaan. Hän tarvitsee kokemusta siitä, että on juuri omana itsenään riittävän hyvä. (Gothóni 2014, s. 94.)

Nuoret pohtivat myös uskontoa, hengellisyyttä ja oman elämän tarkoitusta. Kriittisyys ja kyseenalaistaminen ovat osa etsintää. Sielunhoitaja voi huomaamattaan ohittaa nuoren kysymykset omalla auktoriteetillaan. Tällöin nuoren itsenäinen ajattelu ja kriittinen pohdiskelu eivät saa tilaa. Hengellisessä elämässä kypsyminen ja uskon itsenäinen sisäistäminen tyrehtyvät, ellei nuori koe sielunhoitosuhteessa turvallisuutta ja kunnioitettavaa vuorovaikutusta. Uskonnolliset kysymykset liittyvät osaksi oman identiteetin etsintää. (Gothóni 2014, s. 94–95.)

6.1 Päihteet ja sielunhoito

Päihteiden käyttö voi muuttua pikkuhiljaa kokeiluvaiheen ja satunaiskäytön kautta säännölliseksi käytöksi. Alun kokeiluvaihetta saattaa olla vaikea huomata, sillä hajujaisti auttaa jäljittämään helposti vain alkoholin käytön. Kokeiluvaiheessa käyttö tuntuu oleva hallinnassa ja nuori olettaa kykenevänsä lopettaa käytön oma tahtonsa mukaan, milloin vain haluaa. Onneksi moni lopettaakin muutaman kokeilukertan ennen riippuvuuden syntymistä. Kuitenkin osa rakastuu aineisiin ja niiden antamiin tunnetiloihin. (Pruuki 2008, s. 170.)

Riippuvuus eli addiktio liittyy tarpeeseen kokea mielihyvää. Riippuvuussairastaminen kaventaa elämää ja alistaa ihmisen niin, ettei elämään lopulta mahdu mitään muuta kuin asia, josta ihminen on riippuvainen. Riippuvuus voi kehittyä moiniin välitöntä tyydytystä tuottaviin toimintoihin. Vahingollista käyttäytymistä jatketaan suuristakin haitoista huolimatta. Taustalla voi olla perintötekijöitä, persoonallisuushäiriöitä, lapsuuden haavoja, kotoa opittu malli ja elämän kriisit, joihin henkilö ei ole löytänyt ratkaisua. Päihteiden käyttö liittyy joko tunteiden hakemiseen tai niiden torjumiseen. Päihtymistila voidaan kokea turvallisena pakopaikana. Sielunhoitajan tehtävä on tunnistaa ja ottaa puheeksi päihdeongelma, rohkaista hoitoon ja auttaa sitoutumaan siihen. (Gothóni 2014, s. 174–174.)

Riippuvuusongelmainen vaatii sielunhoitajalta pitkäjännitteisyyttä ja suostumusta epätäydellisyyteen. Päihdeongelmainen ihminen on usein oppinut erittäin vakuuttavaksi ja manipuloivaksi asioiden kertojaksi. Luottamusta rakentaessa on tärkeää, että se perustuu yhteistyölle, jossa päihdeongelmainen joutuu tarkastelemaan elämäntilannettaan totuudenmukaisesti. Kuntoutuminen on harvoin kulkevista vain eteenpäin. Usein sielunhoitosuhteen aikana koetaan takapakkeja ja pettymyksiä. Työntekijän välineitä ovat erityisesti rikkinäiseksi itsensä kokevan ihmisen kunnioittaminen ja arvostaminen. (Gothóni 2014, s. 176.)

Aikuiset ovatkin avainasemassa, jos nuorten päihteiden käyttöä tulee jollakin tavalla muuttaa. Tämä tarkoittaa ennen kaikkea aikuisten laajempaa tukea, todellista läsnäoloa, nuorten kuuntelemista ja heitä askarruttavien asioiden yhdessä

käsitlemistä, mutta myös sen ymmärtämistä, kuinka päihdemyönteinen ympäristö vaikuttaa lapseen ja nuoriin. (Pruuki 2008, s. 176.)

Päihdetilastot eivät kerro käytön merkityksistä nuorelle. Ne eivät valota sitä, miten nuori jäsentää mielessään päihteisiin liittyviä asioita tai miten nuori tekee valintoja todellisuudessa kavereiden kanssa. Näiden kysymysten ytimeen pääseminen on kuitenkin tärkeää, jos aikoo auttaa päihdekysymysten kanssa kamppailevaa nuorta. (Pruuki 2008 s. 176.)

6.2 Surutyö osana sielunhoitoa

Surun ja murheen kokeminen on ihmisen terve reaktio vastoinkäymisiin ja menetyksiin. On luonnollista kokea surua. Sureminen auttaa sopeutumaan uuteen elämäntilanteeseen. Suruprosessissa ihminen kohtaa tapahtuneen herättämiä tunteita kuten kaipausta, ikävää, vihaa, syyllisyyttä ja pettymystä. Surun ilmaiseminen ja sosiaalisen tuen saaminen edesauttavat psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia. Surun kesto ja eteneminen riippuu menetyksestä ja yksilöllisistä tekijöistä. Menetyksestä toipumiseen vaikuttaa se, mitä aikaisemmin on elämässään kohdannut ja millainen elämäntilanne on. Usein suremisessa voidaan havaita tiettyjä vaiheita, ne voivat ilmetä limittäin ja samanaikaisestikin. (Suomen Mielenterveysseura.)

Sokkivaiheessa tapahtunutta ei voi uskoa todeksi. Olo on epätodellinen ja hajainen. Järkyttävä tieto voi lamaannuttaa tai saada reagoimaan hyvin voimakkaasti. Sokki on mielen keino suojautua järkyttävältä asialta, sillä kaikkea ei voi ottaa kerralla vastaan. Reaktiovaiheessa tapahtunut aletaan ymmärtää todeksi. Tapahtunutta on tarve kerrata yhä uudelleen. Se halutaan ottaa hallintaan. Sureva keskittyy käytännön asioiden hoitoon, eikä suru välttämättä näy ulospäin. Käsittelyvaiheessa sureva käy läpi menetystä. Suru ei ehkä ole pelkästään ikävää ja kaipausta, vaan pintaan voi nousta myös vihaa, katkeruutta ja pelkoa. Sureminen on tunteiden kohtaamista ja käsittelyä. Jos suhde menetettyyn on ollut ristiriitainen, sitä voi joutua käsittelemään suruprosessin aikana. Tapahtunut voi nostaa esiin aikaisempia vastoinkäymisiä ja menetyksiä, joita on myös lupa surra.

Sopeutumisvaiheessa löytyy vähitellen uusi tasapaino. Surutyön avulla menetys muuttuu pikkuhiljaa muistoiksi, osaksi menneisyyttä. Sureva löytää uudelleen elämäniloa ja suuntaa suremiseen aikaisemmin käyttämänsä voimavarat toisiin asioihin. Vuosienkin jälkeen suru voi kuitenkin vallata mielen esimerkiksi tapahtuman vuosipäivänä. (Suomen Mielenterveysseura.)

Tärkeä tehtävä nuoren surutyössä on sen käsittäminen ja lopulta hyväksyminen. Sillä menetyksen myötä hänen todellisuutensa on pysyvästi muuttunut. Läheinen on kuollut ja poissa. Läheisen ihmisen kuolema aiheuttaa muutoksia nuoressa itsessään ja hänen elämässään. Muutokset voivat vaikuttaa hänen perheensä elämässä tai tehdä muutoksia hänen ystäväpiirissään. Niihin sopeutuminen vaatii suuren psyykkisen työn. (Pruuki 2008, s. 228.)

Sureminen lisää haavoittuvuutta. Kokemus siitä, että nuori tuntee itsensä hauraaksi ja avuttomaksi ja pelko siitä, ettei enää koskaan palaa ennalleen. Hän saattaa pelätä muidenkin läheistensä puolesta. Syyllisyyden kokeminen siitä, että hänellä on välillä hyvä olo tai häntä naurattaa. Sekä myös siitä, että on itse elossa. Suru voi johtaa masennukseen, sosiaaliseen vetäytymiseen tai välinpitämättömyyteen. Kokemus siitä, että hän on täysin yksin, että kukaan ei ymmärrä häntä. Myös univaikeudet ovat yleisiä. (Pruuki 2008, s. 228–229.)

Surevan nuoren oikeudet:

- Saada tietoa kuolemasta, kuolin tavasta ja olosuhteista, joissa kuolema on tapahtunut
- Saada vastauksia kysymyksiin, jotka mietityttävät
- Kuulluksi tuleminen
- Olla kertomatta omista tunteistaan ja ajatuksistaan, jos ei halua
- Ei tarvitse hyväksyä toisten käsityksiä ja mielipiteitä
- Vainajan näkeminen halutessaan
- Surun ilmaiseminen omalla tavallaan
- Olla seuraamatta annettuja suremisen kaavoja
- Saa olla vihainen kuolemalle, Jumalalle, itselleen ja toisille
- Osallistuminen rituaaleihin ja hautajaisiin

- Saa tuntea syyllisyyttä siitä, ettei voinut estää kuolemaa. (Pruuki 2008, s. 229.)

Surevan nuoren lähellä tarvitaan aikuista:

- Joka kuuntelee
- Uskaltaa kysyä selkeitä kysymyksiä
- On aikaa hänelle
- Tietää surun maantieteestä
- Sitoutuu matkakumppaniksi surun tiellä
- Ei pelkää surun tiellä kulkemista
- Jaksaa nähdä eteenpäin
- Joka uskoo, että aika parantaa ja surusta selviytyy. (Pruuki 2008, s. 230.)

Surun erilaiset vaiheet:

- Kieltäminen – ei haluta uskoa tapahtunutta todeksi
- Järkytys – selityksen kysyminen tapahtuneelle: Miksi? Miten? Miten olisi voinut estää? Oliko syy minussa?
- Suru – kaipaus ja muisteleminen
- Kiukku – viha ja katkeruus: Miksi?
- Tyhjiys – turtunut olo, elämällä ei tunnu olevan merkitystä
- Halu jatkaa elämää - valoa elämässä alkaa näkymään pikkuhiljaa
- Toiveikkuus ja selviytyminen. (Pruuki 2008, s. 230.)

Suru vie oman aikansa. Sitä ei voida hoputtaa. Kuunteleminen auttaa sekä olkapään tarjoaminen ja tarjoamalla aikaansa. Aikuinen, joka tunnemyrskyssä näyttää valoa eteenpäin ja antaa toivoa on nuorelle tärkeä. Tärkeintä on olla rehellinen, eikä aina tarvitse olla vastauksia. Nuori vaistoaa aikuisen aidon läsnäolon ja arvostaa sitä. (Pruuki 2008, s. 230–231.)

6.3 Sielunhoidollinen keskustelu

Sielunhoidollinen keskustelu voidaan saada aikaan monella eri tavalla. Se voi syntyä erikseen sopimatta ja yllättäen. Lapsi voi hakeutua aikuisen seuraan tai lähettyville, jotta voi katsoa voisiko hän keskustella aikuisen kanssa. Lapsella voi olla omat ajatukset ja toiveet keskustelun suhteen. Myös työntekijällä oma historia, kokemus, tieto sekä taito ja viisaus. (Pruuki 2008, s. 273.)

Keskustelu työntekijän kanssa on hyödyllistä ja tarkoituksenmukaista, jos se lisää tai ylläpitää nuoren toivoa ja kokemusta siitä, että hänellä on erilaisia vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia vaikuttaa omiin asioihin ja elämäänsä. (Pruuki 2008, s. 273.)

Myös työntekijässä voi herätä monenlaisia ajatuksia ja tunteita keskustelutilanteissa. Väsyneenä voi olla erityisen vaikeaa kuunnella ja kestää nuoren huolta ja ahdistusta. Voi olla tunne, että halutaan ongelma pois päiväjärjestyksestä mahdollisimman nopeasti. Tällöinhän helposti herpaantuu kuuntelemasta ja turvautuu johonkin "oikotiehen", joka yleensä osoittautuu toimimattomaksi. Työntekijässä voi herätä moraalista närkästystä nuoren teoista tai menettelytavoista. Tällöin voidaan puhua auttamisen kompastuskivistä, jotka lukkiuttavat keskustelua. (Pruuki 2008, s. 274.)

- A. Työntekijän antamat ratkaisut tai neuvot: Työntekijä tietoisesti tai tiedostamattaan ilmoittaa nuorelle, mitä tämän tulisi tehdä tai miten menetellä.
- B. Varoittelu: Suora varoittelu: "Jatkossa kannattaa olla tarkkana, vaikka nyt selvisit näin vähällä". Se ei kuitenkaan merkitse, etteikö työntekijän tarvittaessa tule ilmaista asiaan liittyviä vaarallisia piirteitä. Tapa millä tavalla ja missä vaiheessa keskustelua niitä ilmaistaan.
- C. Vähättely: Ongelman vähättely tahattomasti. Tämä riski on erityisesti nuorten kanssa, sillä työntekijällä on useimmissa tapauksissa paljon enemmän elämäkokemusta.
- D. Lohduttelu: Ongelman tai kysymyksen kuullessaan työntekijä alkaa puhua siitä, mikä nuorella on kuitenkin hyvin. Näin nuori voi kokea, että hänen asiaansa tai ongelmaansa vähätellään.

E. Leikinlasku: Huumorilla voi olla tärkeä osa auttamistilanteissa. Sen käyttäminen on kuitenkin taitolaji. Tämä edellyttää, että nuori ja työntekijä kokevat olevansa samalla aaltopituudella. Muutoin nuori saattaa kokea leikinlaskun loukkaavana. (Pruuki 2008, s.274–275.)

Sielunhoidollisessa keskustelussa on erityisen tärkeää, että nuori saa kertoa huolensa tai ongelmansa ja työntekijä kuuntelee häntä. Kuuntelemisen terapeuttista merkitystä voidaan tuskin koskaan yliarvioida. Työntekijä ei yleensä kuitenkaan vain kuuntele, vaan myös kyselee ja vie jollain tavoin keskustelua johonkin suuntaan. Onkin olennaista, minkälaisia kysymyksiä työntekijä tekee ja mihin suuntaan hän johdattelaa keskustelua. Erityisesti työntekijän tekemissä kysymyksissä heijastuu se, mistä ja miten työntekijän mielestä tilanteessa kannattaa keskustella. (Pruuki 2008, s. 276.)

Sielunhoito ei luonnollisestikaan ole pelkkää kuuntelua. Kuuntelun rinnalla aivan yhtä tärkeää on oppia kysymään kysymyksiä. Ei myöskään ole yhdentekevää, millaisella äänenpainolla tai millaisia kysymyksiä esitämme. Sielunhoitoprosessissa kysymyksiä asetellaan useasta näkökulmasta. Kärsivällä lähimmäisellä luonnollisestikin on omat kysymyksensä tilanteestaan. Sielunhoitaja puolestaan esittää kysymyksiä toisen tilannetta ymmärtääkseen ja ohjatakseen apua etsivää henkilöä eteenpäin. Sielunhoitajan on hyvä oppia kysymään tarkentavia kysymyksiä sielunhoidettavalta väärinymmärrysten minimoimiseksi (Dahlen 2015, s. 215). Sielunhoitotilanteissa tulee hetkiä, jolloin on erittäin tärkeää olla reagoimatta tai vuolaasti kysymyksiä esittämättä. Vuolaat kysymysvirrat eivät milloinkaan kuulu hoitavaan sielunhoitoon. (Dahlen 2015, s. 205.)

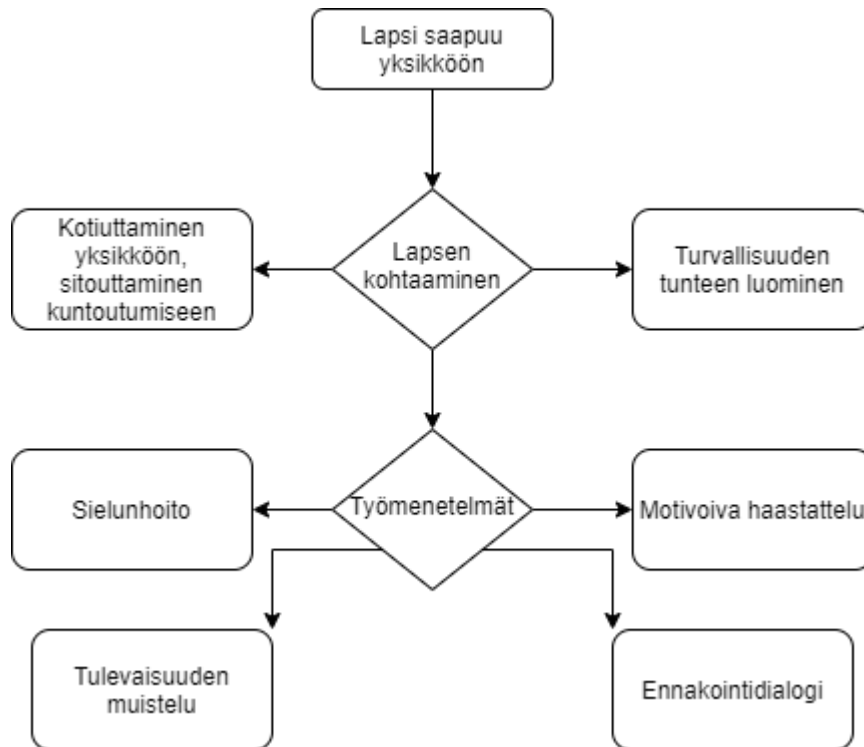
Kun käytetään kompetenssi kieltä, on keskustelun painopiste niissä asioissa, joita nuori on jo pyrkinyt tekemään tilanteen parantamiseksi, tai niissä asioissa, joita hän voisi itse tehdä. Ongelman käsitys voi olla objektivistinen tai ei-objektivistinen. Objektivistisessa käsityksessä oletus on, että ongelman olemassaolo ja luonne eivät riipu tarkastelijasta ja käytetyistä kuvauksisista. ”Diagnoosi” on siihen liittyvä ajatus. Autettavan kuuntelu ja tulkitseminen työntekijän omien kokemustensa ja tietojensa pohjalta. Täten alkaa helposti rakentaa ”diagnoosia” siitä, mitä nuoren puhumassa ongelmassa on oikeasti kysymys. On hyvä olla tietoinen siitä,

että omat ajatukset ei välttämättä pidä paikkaansa ja että toinen ihminen saattaisi tehdä aivan toisenlaisen diagnoosin. Työntekijä voi kuitenkin omista ajatuksistaan huolimatta päättää mitä hän päästää suustaan. Kielen rooli ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja sosiaalisessa todellisuudessa on merkittävä. (Pruuki 2008, s. 276–277.)

Työntekijä voi kuulla tai kuunnella. Kuuntelemisella ja kuulemisella on eroja. Kuulemisessa riittää, että on paikalla, kun taas kuuntelemisessa työntekijä on aktiivinen, ja sen tavoitteena on ymmärtää mahdollisimman tarkasti mitä toinen haluaa sanoa ja tarkoittaa. Työntekijä voi sielunhoitotilanteessa vahvistaa hyväksyvää ilmapiiriä ja käyttää sellaisia keinoja, jotka rohkaisevat puhumiseen ja avoimeen ilmaisuun. Nämä liittyvät olennaisesti sanottamaan viestintään. Rauhallisuus ja suuntautuminen kohti toista ihmistä viestivät puhujalle, että hänen sanottavansa rekisteröidään. Hermostuneisuus, näprääminen tai muualle päin vilkuilu taas viestittävät kuuntelun herpaantumisesta. Pään nyökyttely on monille ihmisille ominainen kuuntelemisen merkiksi. (Pruuki 2008, s. 278.)

Tärkeää on erottaa kuunteleminen näennäiskuuntelemisesta, jossa vain ollaan paikalla ja ehkä nyökytellään, mutta ei kuitenkaan pyritä aktiivisesti asettumaan toisen ihmisen asemaan ja rooliin. Olennaista on halu kuunnella sekä olla läsnä, ja tämä on tahto- eikä tekniikkalaji. Toisinaan se vaatii tahtoa ja itseuria kuten mikä tahansa työ. (Pruuki 2008, s. 278.)

Läsnä olevassa kuuntelussa kuuntelija lähettää vastaanottamansa viestin omin sanoin muotoiltuna tai kysymyksen muodossa takaisin tarkistettavaksi, että on ymmärtänyt oikein. Tällöin nuori voi tarvittaessa täydentää viestiään sekä korjata sitä. Kuuntelija voi palauttaa kuullun asiasisällön puhujalle sekä myös siitä välittyneen tunteen. Tällä tavoin kuuntelija voi auttaa puhujaa myös tunteiden tunnistamisessa ja nimeämisessä. Läsnä olevan kuuntelun seurauksena puhuja kokee tulleen kuulluksi ja ymmärretyksi. Kuulluksi tuleminen tunteella on iso merkitys sillä se merkitsee sitä, että ihminen muuttuu halukkaammaksi katsomaan tilannetta uusista näkökulmista ja kokeilemaan uusia tapoja olla ja toimia. (Pruuki 2008, s. 278–279.)

KUVIO 1. Prosessikuvaus

7 HAASTATTELUN TESTAAMINEN

Työkalumme oli testattavana Koskenkylän lastensuojelulaitoksella kahden sijoitettujen lapsen kohdalla. Haastattelut lasten kanssa etenivät suunnitellusti kolmijakoisena ja kestivät kolme viikkoa. Saimme todella myönteistä palautetta työstämme esimieheltä ja kahdelta työntekijältä. Muutamaa haastattelukysymystä muutimme haastattelutilanteeseen sopivammaksi. Työntekijöiltä saamassamme palautteessa korostettiin, että haastattelun jaksotus ja selkeys on erinomainen. Kysymykset olivat tarpeeksi syviä, mutta lapset eivät kokeneet niitä ahdistaviksi tai kiusallisiksi. Positiivista palautetta tuli myös siitä, kun kysymykset ottivat huomioon lapsen hyvinvoinnin kokonaisvaltaisesti, eikä keskittynyt pelkästään jo tiedetyn ongelman pariin. Kysymykset olivat niin kattavia, että synnyttivät

luonnollista keskustelua lapsen ja työntekijän välille, mutta keskustelun sai helposti palautettua takaisin kysymyksiin. Saamassamme palautteessa korostettiin erityisesti arvostavan haastattelun osuutta ja sitä, kuinka hyvin se sopi haastatteluun kiireisen arjen keskelle.

Haastattelun vaikuttavuudesta lapsen ajatteluun työntekijät huomasivat selkeitä muutoksia, ja kuvailivatkin vaikutusta pysäyttäväksi. Toisen lapsen kanssa työntekijä havaitsi lapsen selkeästi pohtivan enemmän, mikä vaikutus omalla tekemisellä onkaan kotiin pääsemiseksi. Lapsesta huomasi tavoitteellisuuden kasvamisen, jotta pääsisi 30 vuorokauden sijoituksen jälkeen kotiin. Lapsi pyysi kahdesti jutteluseuraa ennen nukkumaanmenoa, ja keskustelun aiheina oli kotiin pääseminen. Lapsi oli myös itse pysäyttänyt työntekijän ja palannut aikaisempaan keskusteluun, jossa ei ollut osannut sanoa missä on hyvä, mutta näytti nyt ylpeänä itsestään työntekijälle, kuinka hyvä on tekemään punnerruksia. Sinä iltana, kun lapsen kanssa oli tehty haastattelun toinen osio, lapsi oli jäänyt yksikköön, kun muut lapset olivat lähteneet Kokemäenjoen rantaan. Hän osasi ajatella etukäteen ja punnita vaihtoehtoja omaksi parhaakseen, sillä rannassa olisi luultavasti päätyntynyt polttamaan kannabista.

Opinnäytetyön prosessin aikana perustietolomaketta ei testattu käytännössä aikataulun vuoksi, mutta työntekijät kokivat sen olevan helppo ottaa käyttöön tulevaisuudessa. Haastattelujen tekeminen kahdenkeskisesti ja rauhallisena ajan kohtana kerran viikossa mahdollistaa paremman keskittymisen haastattelutilanteissa sekä auttaa lapsen ja omaohjaajan välisen luottamussuhteen rakentumisessa. Ajan löytäminen ja haastattelujen toteuttaminen on omaohjaajan vastuulla, sillä oikean ajankohdan ja paikan löytäminen on edellytys motivoinnin onnistumiselle. Kiireetön kohtaaminen lapsen kanssa luo lapselle turvallisen olon aikuisen kanssa ja antaa mahdollisuuden kuulluksi tulemiselle.

Työkalun sisäänajokoulutuksen pidämme työntekijöille keväällä 2021. Siinä esittelemme opinnäytetyön, ja jonka yhteydessä sovimme yhteisistä pelisäännöistä työkalun käyttämisestä.

POHDINTA

Tämän opinnäytetyön suunnittelu ja ideointi oli varsin helppoa, kun työelämän yhteistyökumppanilta Suomen Avo- ja Sijaiskotipalvelu Oy:ltä lastensuojeluyksikkö Koskenkylästä tuli selkeä tarve kehittämiselle. Ongelmana oli tiedon vähäisyys lapsesta sijoitustilanteessa. Tältä pohjalta yhdessä työelämän yhteistyökumppanin kanssa ideoimme tiedonkeruuta motivoivan haastattelun suuntaan. Mielestämme onnistuimme luomaan sen, mitä lähdimmekin tekemään: helposti käytettävä ja sovellettava työkalu, joka muodostaa hyvän keskusteluyhteyden työntekijän ja sijoitetun lapsen välille, ja joka herättää sijoituksen aikana lapsessa motivaatiota kotiutumaan ja parantamaan tilannettaan. Saimme Koskenkylältä tarvittavan tuen opinnäytetyön tekemiseen mutta myös työrauhan tehdä työtä omaan luonnolliseen tahtiin ja vapaat kädet luomiseen yhteisen ideoinnin pohjalta. Hyvän palautteen avulla olemme pystyneet hiomaan työkaluamme sopimaan paremmin työelämään. Palautteen perusteella karsimme jotain yksittäisiä asioita pois työstämme, ja jotain työlle tärkeämpiä elementtejä korostimme ja selkeytimme. Lastensuojelun emme usko koskaan olevan täysin valmis, jolloin enempää kehitettävää ei olisi, mutta tekemämme työ on yksi pykälä kohti valmiimpaa lastensuojelua. Diakoniaosuuden lisääminen työhön oli mielenkiintoinen lähtökohta, joka tuntui hyvin luonnolliselta jatkumolta, sillä työntekijä hoitaa monesti rikkinäistä lapsen sielua, mutta ei välttämättä nimeä sitä sielunhoidoksi. Sielunhoito voi kuitenkin jossain tapauksissa näytellä merkittäväkin roolia lapsen kuntoutumisessa, ja oli siksi työtämme rikastuttava osa-alue.

Työkalun testaaminen oli työn hedelmällisin osa, jossa koimme tekemämme työmme hyödylliseksi ja lämpimästi vastaanotetuksi. Koemme tekemämme haastattelurungon olevan sovellettavissa myös muualla lastensuojelussa.

Ryhmänä toimiminen sujui luontevasti, ja saimme käytettyä omia vahvuuksiamme opinnäytetyömme tekemisessä. Opinnäytetyömme suunnittelun ja työnjaon teimme yhdessä keskustellen, jonka ansiosta pysyimme sovitussa aikataulussa. Tiiviin yhteistyön tuloksena opinnäytetyömme pysyi alussa asetetuissa raameissa, mutta pystyi kehittymään ja kasvamaan laajemmaksi

kokonaisuudeksi. Opinnäytetyömme suunnitteluvaiheessa kartoitimme omaa osaamistamme ja kokemustamme ja halusimme opinnäytetyömme pohjautuvan ennalta tuttuihin aiheisiin, mutta silti haastavan meitä ja syventävän osaamistamme. Koemme osaamisemme kehittyneen tiedonhakutaidoissa, lastensuojelulain soveltamisessa käytännössä, kehittämistyön eri vaiheiden toteuttamisessa, lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin huomioimisessa haastatteluissa, ja opinnäytetyön prosessin kasvattaneet meitä ammatillisesti jatkuvasti kehittyvään lastensuojelutyöhön. Opinnäytetyöprosessia aloittaessa vain yhdellä henkilöllä ryhmässämme oli kokemusta lastensuojelutyöstä, mutta olemme kaikki opinnäytetyön tekemisen aikana saaneet myös käytännön kokemusta Koskenkylässä työskentelemisestä. Koemme merkittäväksi ammatillisen kasvun mittariksi kokonaisvaltaisen käsityksen, miten lastensuojelulakia ja teoriaa voidaan hyödyntää käytännön työssä.

Opinnäytetyön kirjoittamisessa hyödynsimme laajasti erilaisia lähdemateriaaleja, jotka tukivat ja kehittivät työprosessiamme. Opinnäytetyömme arvot ja kysymykset kulkevat käsi kädessä lastensuojelualan eettisten periaatteiden kanssa ja ovat työmme lähtökohtia. Lastensuojelun hyvän toteuttamisen avuksi on luotu eettisiä periaatteita, kuten lasten osallistaminen haastatteluihin avoimesti ja vapaaehtoisesti (THL, Lastensuojelun arvot ja periaatteet, i.a.).

LÄHTEET

- Arnkil, T. E. (2020). *Kunnioittava ja toivoa herättävä kohtaaminen*. Ennakko-dialogin vetäjien kirja. PunaMusta Oy
- Dahlen, U. (2015) *Hoitava seurakunta*. Hoitava sielunhoito. Aikamedia Oy. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.
- Gothóni, R. (2014) *Auttava kohtaaminen 2*. Sielunhoidon menetelmät ja käytäntö. Kirjapaja. Helsinki.
- Ensi- ja turvakotien liiton verkkosivut. (i.a.). Perhe- ja lähisuhdeväkivalta, Ota väkivalta puheeksi. Saatavilla 29.7.2020 <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/perhe-ja-lahisuhdevakivalta/ota-vakivalta-puheeksi/>
- Heikkilä, M., Rantaeskola, S. & Suikkanen-Malin, T. (2018). *Lapsen edunvalvonta lastensuojelu- ja rikosprosessissa*. Warelia.
- Karreinen, L. *Entä jos ratkaisut olisivat käsissämme?* (2012) Arvostava haastattelu yhdistystoiminnan kehittämisessä. Saatavilla 29.10.2020. <http://www.karreinen.org/2012/09/arvostava-haastattelu-ratkaisuja.html>
- Karreinen, L. *Arvostavalla innostamisella myönteistä muutosvoimaa*. (2014) Saatavilla 29.10.2020. <http://www.karreinen.org/2014/05/arvostavalla-innostamisella-myonteista.html>
- Kumpulainen, K., Aronen, E., Ebeling, H., Laukkanen, E., Marttunen, M., Puura, K. & Sourandrer, A. (toim.). (2016) *Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria*. Duodecim.

L 13.4.2007/417 Lastensuojelulaki. Saatavilla: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lausten verkkosivut. (i.a.). Nuorten väkivaltakäyttäytyminen. Saatavilla 29.7.2020 <https://lauste.fi/ajankohtaista-nuorten-vakivaltakayttaytyminen/>

Mannerheimin lastensuojeluliiton verkkosivut. (i.a.). Vanhempainnetti, Huoli nuoren koulunkäynnistä. Saatavilla 29.7.2020 <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/elamaa-kouluikaisen-kanssa/elamaa-ylakoululaisen-kanssa/huoli-nuoren-koulunkaynnista/>

Mielen ihmeet. (21.02.2019). Psykologia. *Konstruktivismi: kuinka rakennamme todellisuutemme?* Saatavilla 8.2.2021 <https://mielenihmeet.fi/konstruktivismi-kuinka-rakennamme-todellisuutemme/>

Mielenterveystalon verkkosivut. (i.a.). Itsehoito ja oppaat, Kun perheessä on mielenterveys- tai päihdeongelma. Saatavilla 29.7.2020. https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/oppaat/omaiset/Pages/kun_perheessa_on_mielenterveys_tai_paihdeongelma.aspx

Mielenterveystalon verkkosivut. (i.a.). Tietoa mielenterveydestä, Turvaverkkoni. Saatavilla 29.7.2020 https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tietoa_mielenterveydesta/mielenterveyden_vahvistaminen/Pages/Turvaverkkoni.aspx

Näkki, P. (2015). Motivoiva haastattelu ryhmäkuntoutuksessa. Teoksessa Pirjo Näkki ja Terttu Sayed (toim.) *Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla*. Helsinki: Edita 81–104

Pruuki, H. (2008). *Nuorten sielunhoidon käsikirja*. Nord Print. Helsinki.

- Päihdelinkki. (27.06.2017). Tietopankki. Päihdetyön menetelmät ja –koulutus. Motivoiva toimintatapa / motivoiva haastattelu. Saatavilla 4.8.2020 <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihdeyton-menetelmat-ja-koulutus/motivoiva-toimintatapa-motivoiva-haastattelu>
- Saarinen, R. 2017. Voiko toista motivoida? - Motivoiva haastattelu. Saatavilla 3.8.2020 <https://www.satasairaala.fi/sites/default/files/2019-04/Motivoiva%20haastattelu%20Saarinen%20%203.10.2017.pdf>
- Suomen Avo- ja Sijaiskotipalvelu Oy:n Kokemäen Koskenkylän lastensuojelulaitoksen omavalvontasuunnitelma 2020
- Sudenlehti, M. & Uusitalo, I. (2018). *Tulevaisuuden lastensuojelu*. Suomen Psykologinen Instituuttiyhdistys ry
- Suomen Mielenterveys ry:n verkkosivut. (i.a.). Hyvinvointi, Vapaa-aika virkistää. Saatavilla 29.7.2020 <https://mieli.fi/fi/mielenterveys/hyvinvointi/vapaa-aika-virkist%C3%A4%C3%A4>
- Suomen Mielenterveysseuran SOS-kriisikeskuksen työryhmä. (i.a.). Toimittanut Päivi Liikamaa. Mieli. Saatavilla 12.11.2020. https://mieli.fi/sites/default/files/materials_files/mieli_suru_netti.pdf
- Terveysten ja hyvinvoinninlaitoksen verkkosivut. (i.a.). Lapset, nuoret ja perheet, Lähisuhdeväkivalta. Saatavilla 29.7.2020 https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lahisuhdevakivalta
- Terveysten ja hyvinvoinninlaitoksen verkkosivut. (i.a.). Lastensuojelun käsikirja, Lastensuojelun arvot ja periaatteet. Saatavilla 22.1.2021 <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu/lastensuojelun-arvot-ja-periaatteet>

LIITE 1. Perustietolomake

Lapsen nimi: _____

Lapsen sosiaalityötunnus: _____

Lapsen puhelinnumero: _____

Osoite: _____

Huoltajan nimi/nimet: _____

Huoltajan/huoltajien yhteystiedot:

Sisarukset/sisarusten iät:

Lapsen sairaudet:

Lapsen lääkkeet:

Lapsen allergiat:

Lapsen aiemmat sijoitukset:

Lapsen yhteistyötahot:

Lapsen koulu/koulut:

Lapsen opettajan/yhteyshenkilön nimi:

Lapsen käyttämät päihdeaineet:

Jotain muuta mitä haluamme kertoa lapsesta:

LIITE 2. Haastattelun ensimmäinen osa

KÄYTTÄYTYMINEN JA PÄIHTEET (Ensimmäisen viikon haastattelu)

Mitä tiedät tästä yksiköstä?

Miksi omasta mielestäsi tulit tänne?

Miten haluat hyötyä ajastasi täällä?

Koetko, että sinulla on päihteiden kanssa ongelma?

Millaisissa tilanteissa sinun tekee mieli päihteitä? (Yksin vai porukalla?)

Onko sinulla mennyt muisti käytettyäsi päihteitä?

Onko sinulle joku sanonut, että pitäisi vähentää päihteiden käyttöä?

Mitä päihteitä olet käyttänyt ja koska viimeksi?

Mitä hyvää olet saanut aikaan päihtyneenä?

Mitä huonoa olet saanut aikaan päihtyneenä?

Millä tavoin koet, että päihteet auttavat sinua elämässäsi?

Millainen olet, kun ahdistut tai suutut? Haluatko silloin olla omassa rauhassa, ja jos haluat, niin kuinka kauan?

Koetko, että olet äkkipikainen, tai sinulla on aggression kanssa ongelmia?

Oletko joutunut ongelmiin väkivallan vuoksi?

Mikä saa sinut rauhoittumaan?

LIITE 3. Haastattelun toinen osa

KOTI (Toisen viikon haastattelu)

Millaista kotona on?

Kuka kotona asuu, laittaa ruokaa ja muuten huolehtii arjesta?

Oletko asunut poissa kotoa? Jos olet, miltä se sinusta tuntui?

Käytetäänkö kotona päihteitä?

Onko kotona väkivaltaa, henkistä tai fyysistä?

Onko kotona ollut tilanteita, jolloin olet pelännyt?

Millaiset suhteet sinulla on perheenjäseniisi?

Voitko itse vaikuttaa perhesuhteiden laatuun?

KOULUNKÄYNTI JA VAPAA-AIKA

Miten koulunkäynti on sujunut omasta mielestäsi?

Oletko ollut poissa koulusta, ja jos olet, mistä se on johtunut?

Onko jokin asia koulussa tuntunut sinusta kivalta? Mikä?

Mitä omassa koulunkäynnissäsi voisi kehittää?

Onko sinulla suunnitelmia jatko-opiskeluista?

Onko sinulla ystäviä koulussa?

Kiusataanko sinua ja oletko sinä kiusannut?

Onko koulussa ollut tilanteita, jolloin olet pelännyt?

Mitä teet yleensä koulupäivän jälkeen?

Onko sinulla koulun ulkopuolella ystäviä?

Mitkä ovat sinun mielenkiinnonkohteesi vapaa-ajalla?

Harrastatko, tai oletko joskus harrastanut jotain?

Voisiko joku uusi harrastus tuoda minulle jotain hyvää?

LIITE 4. Haastattelun kolmas osa

ARVOSTAVA HAASTATTELU (Kolmannen viikon haastattelu)

Mitä arvostat ystävydessä?

Mitä arvostat perheessäsi?

Mitkä ovat sinun parhaimpia ominaisuuksiasi?

Kehen ihmisiin voit turvautua ja luottaa?

Missä asioissa olet hyvä?

Mikä saa sinut hyvälle tuulelle?

Mikä on parasta elämässäsi juuri nyt?

Mikä on ollut elämäsi huippukohta?

Mitä toivot elämältäsi nyt?

TAVOITTEET

Mitä toivot tulevaisuudeltasi?

Millaisena näet tulevaisuutesi?

Millaisessa tilanteessa haluat itse olla vuoden päästä?

Miten sinne pääsisi?

Mitä koet, että se vaatii sinulta itseltään?

Oletko valmis työskentelemään sen eteen, että pääset tavoitteeseesi?

Millaisena näet tulevaisuuden, kun olet aikuinen?

Mitä se vaatii ja keneltä?

Millaista apua haluat sinua auttavilta aikuisilta?

Suostutko ottamaan kaiken tarjotun avun vastaan?

Mitä haluaisit sanoa henkilökunnallemme?

LIITE 5. Koskenkylän lastensuojelulaitoksen esite

Tervetuloa Suomen avo- ja sijaiskotipalvelujen lastensuojelulaitos Koskenkylään!

Lastensuojelulaitos Koskenkylä sijaitsee Kokemäelle kauniilla jokirantatontilla, joka tarjoaa upeat puitteet lapselle, sekä monipuoliset toiminta- ja harrastusmahdollisuudet. Sisältä toimitilat ovat toimivat ja viihtyisät ja lapsilla on turvallinen koti, jossa luotettavat ja ammattitaitoiset aikuiset ovat ympärivuorokautisesti läsnä heitä varten. Lisää tietoa Koskenkylästä löydät osoitteesta www.sijaiskotipalvelut.fi.

Yhteystiedot:

Paikkatiedustelut ja sijoitukset: Carita Huvinen 0400 853 630

Johtaja: Outi Koivumäki 050-4062625

- Yläkerta 050 564 72 84 (Vastaava ohjaaja Jenni)
- Keskikerros 050 563 41 83 (Vastaava ohjaaja Julia)
- Alakerta 050 465 91 85 (Vastaava ohjaaja Jaana)

Koskikuja 8, 32800 Kokemäki

